БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң болгаш Кызыл хооркомунуң,

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң органы

1925 чылда үндезилеттингеен

1963 ч. ФЕВРАЛЬ 17 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 41 (5445).

Өртээ 2 көп,

Күүскомнуң хуралы ажыттынган

МОСКВА. (СЭТА). Бот-бодунга Экономиктиг дузалажылга Чөвүлелиниң Күүсекчи комитединиң дөртү хуралы февраль 15-те Москвада ажыттынган. Бот-бодунга Экономиктиг дузалажылга Чөвүлелиниң кежигүннери чурттарның экономиказының әлээн адырларына кады ажылдажылганың айтырыгларын ол хуралда чугаалажып көрүп турар.

Хурал Герман Демократтыг Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы Бруно Лейшнериң даргалаашкыны-биле эртип турар.

ПРОФЭВИЛЕЛ АКТИВИ

МОСКВА. (СЭТА). Февраль 15-те Москваның болгаш Москва областың профэвилел активиниң хуралы Эвилелдер Бажыңының Колонналыг залында болган. Профессионал Эвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлелиниң ажылының дугайында отчёт илеткелди ВЦСПС-тиң даргазы В. В. Гришин кылган.

Шилчиир Кызыл тукту Туран пунктузунга

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш облпрофчөвүлелиниң президиуму республиканың тараа хүлээп алыр черлериниң 1962 чылдың дөртү кварталында социалистиг чарыжының түңнелдерин чугаалажып көргеш, комплексилиг чүк сөөртүлгезиниң планын 125,9 хуу, тараа арыглаашкынын—118,6 хуу күүсеткен, комплексилиг чүк сөөртүлгезиниң бир тонназының бот-үнезин 21 көпеекке чиигеткен, 1.600 рубльдиг камналгазын чедип алган, Туранның тараа хүлээп алыр пунктузунуң (директору Н. Ф. Пичугин, ажылчын комитединиң даргазы А. А. Скрябин) коллективин республиканың тараа хүлээп алыр черлериниң социалистиг чарыжының тиилекчизи деп санаан.

ТУРАННЫҢ ТАРАА ХҮЛЭЭП АЛЫР ПУНКТУЗУНУҢ КОЛЛЕКТИВИНГЕ 400 РУБЛЬДИҢ АКША ШАҢНАЛЫ-БИЛЕ КАДЫ ТЫВА АССР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ БОЛГАШ ОБЛПРОФЧӨВҮЛЕЛИНИҢ ШИЛЧИИР КЫЗЫЛ ТУГУН ТЫВЫСКАН.

БҮГҮ УЛУСТУҢ СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫЖЫНГА

* * *

УСТЬ-ЛАБИНЧИЛЕРНИҢ ҮЛЕГЕРИ-БИЛЕ

1963 чылда көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин болгаш күүнеге садарын дыка көвүдедир талазы-биле бедиткен хүлээлгелерни боттарынга ап, тараа, эт, сүт болгаш көдээ ажыл-агыйының өске-даа продуктуларын бүдүрерин база белеткээрин көвүдедир дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжын калбартырының әгелекчилери болган Краснодар крайның Усть-Лабинск бүдүрүлге эргелелиниң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң кыйгырыын бо үеде чурттуң бүгү черлеринде таныжып турар.

Ол ышкаш Кубаньның көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң патриотчу эгелээшкинин бистиң республиканың колхозтарында болгаш совхозтарында таныжып, ону изии-биле үүлдүгүнүп деткип, боттарынга тодаргай хүлээлгелерни ап турарлар. Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери усть-лабинчилернің чурттуң көдээ ажыл-агыйының бүгү ажылдакчыларынга чагаазын танышкаш, 1963 чылда көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрер талазы-биле тодаргай хүлээлгелерни ап, республиканың өске колхозтарын социалистиг чарышка кыйгырып турар. Бо чылын тараа культураларының гектар бүрүзүнден 15 центнер дүжүттү алыр. Күүнеге 1500 тонна тарааны, 130 тонна зөөтти, 200 тонна сүттү, 19 тонна дүктү садар, төрүүр 100 баш малга онааштыр 100 быыааны, 100 хураганны, бир кол хавандан 14, дүңгүш хавандан 8 хаван оолдарын алыр болгаш инектин 50 хуузунун, хойнуң 60 хуузунун үксаазын әкижидерин чедип алыр. Большевикчилериниң кол хүлээлгелери бо-дур.

Улуг-Хем районнуң «Найырал» совхозунуң тус-тус салбырларынга усть-лабинчилериниң кыйгырыын таныжып чугаалашкаш, ажылда четпестерни дарый чайладып, чеди чылдың бешки чылында чедип алыр сорулгаларны чугаалажып турган. Боттарының бар аргаларын, курлавырларын санап көргеш, совхозтуң ажыл-ишчилери эрткен чылдагы көргүзүглерингe доктаавас деп шиитпирлээнгер. Чижээ, эрткен чылын бүгү культураларның тарылгазы 14 мүң га турган болза ам ону 17 мүң га чедирер. Эт бүдүрери 650 тонна турганын 765 тонна, сүт 520 тонна турганын 790 тонна, дүктү 71 тоннадан 83 тонна чедирер. Ам үеде Шанчыда 300 ажыг шарыжыктарны семиртилгеде тургускан болгаш К. Муизуктун азырап турар шарыларының дүн-хүнде ортумак деңзи немелдези 800 грамм чедип турар. Совхоз бо чылын үш хойжу бригадаларны немей тургузаар.

Мындыг чижектерни өске-даа ажыл-агыйлардан, тус-тус бригадалардан, фермалардан болгаш малчыннардан көргүзүп болур. Ооң-биле кады чамдык черлерде усть-лабинчилериниң кыйгырыын үүгле таныжып каары-биле кызыгаарланып кааш, тодаргай хемчеглер, хүлээлгелер алдынмайн турар. Ооң туржук ажыл-агыйларның чамдык участоктарынга, ылаңгыя ыраккы одарларда малчыннарга бо кыйгырыгны таныжып чугаалажыры ам-даа эки эгелевейн турар.

«Усть-Лабинск бүдүрүлге эргелелиниң ажылчы чоннарының чагаазын колхозчуларның, совхозтар ажылчыннарының хуралдарына калбаа-биле чугаалажып, ол патриотчу эгелээшкинни бүгү хемчег-биле деткиир» деп, СЭКП Төп Комитединиң доктаалында айтып турар. Бо деткиир деп айтырыг болза үүгле үүлдүгүнүп каар эвес, тодаргай хүлээлгелерни чугаалажыры, ажылдап кылыры, амыдыралга боттандырары дээш хемчеглерни ап чорудары болур. Анга чедир-ле Бии-Хем, Таңды болгаш өске-даа районнарның чамдык сүт-бараан фермаларының саанчылары 1963 чылда тодаргай хүлээлгелер чок ажылдап турарлар. Бирги квартал ортузунда кирген турда-ла онаалда чок ажылдап деп үүве квартал планының күүсеттинмезинге чедирип болур.

Амгы үеде колхозтарның отчёттуг хуралдары эртип турар. Чамдык черлерде ол хуралдарга эрткен чылдың түңнелдерин чугаалажыры-биле кызыгаарланган, 1963 чылда көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин болгаш садарын көвүдедир талазы-биле тодаргай санаашкыннар кылбайн, ажыл-агыйының түс-түс адырларының онаалдаларын чугаалашпайн турар.

Усть-лабинчилер болза көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин болгаш күүнеге садарын көвүдедир талазы-биле үүгле хүлээлгелер алган эвес, харын оларны чедип алыр дээш кандыг чаа арганы, курлавырларны ажыглаарын, күш-ажылдын бүдүрүкчүлүүн бедидер, продукцияның бот-үнезин чиигедир талазы-биле тодаргай санаашкыннар кылганнар. Республиканың колхозтарынга, совхозтарынга, оларның түс-түс фермаларынга болгаш бригадаларынга шак ындыг тодаргай хүлээлгелерни алырын организастаар херек.

Бүдүрүлге эргелелериниң, парткомариың болгаш партия әге организацияларының хүлээлгези—усть-лабинчилериниң патриотчу эгелээшкинин көдээниң ажыл-ишчилеринге таныштырарын улам калбартыры, ооң-биле кады кижилерни 1963 чылда чедип алыр сорулгаларже үүгле кыйгырар эвес, звенонуң болгаш бригаданың, ферманың болгаш салбырның, колхозтуң болгаш совхозтуң коллектив бүрүзүнүң база түс-түс кижилериң алган хүлээлгелерин алдарлыы-биле күүседиринге практиктиг дузаны чедирери болур.

Бедик дүжүттүң болгаш мал ажылының продуктуларын өстүрериниң үндезини ам салдынар ужурлуг. Мооң ужурунда часкы тарылгага белеткелче, ниитиниң малын кыш ажырарынче болгаш сүт саалдазын көвүдедиринче хүн бүрүнүң күжениишкинин каш катап күштелдирер херек. Социалистиг чарышка мурнакчыларның дүүнгү чедиишкиннери бөгүн улам-на хөйнүң,а даарта—шуптузунуң көргүзүглери болган турар ужурлуг деп принципти барымдаалаар ужурлуг.

Кыйгырыгны деткип, тодаргай хүлээлге-биле харыылап турар

Чөөн-Хемчик районда „Большевик" колхозтуң кежигүннериниң социалистиг хүлээлгези

1963 чылда тараа болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедири дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжын калбартыр дугайында чурттуң көдээ ажыл-агыйының бүгү ажылдакчыларынга Краснодар крайның Усть-Лабинск бүдүрүлге эргелелиниң ажыл-ишчилериниң чагаазын артель бүдүрүлгезиниң бүгү участоктарынга таныжып, ханызы-биле бүгү талалыг чугаалажып көрген бис. Кубаньчыларның патриотчу эгелээшкинин көдээ ажыл-агый продуктуларынга чурттуң хереглелдерин четче хандырары дээш күүнениң база совет улустуң мурнунга улуг харыысалганы медерел билген чоруктуң илергейлели, ажыл-агыйжы сагыш салыышкын деп изии-биле деткип турар бис.

Усть-лабинчилериниң сагыш салыышкыннарын бүрүнү-биле үлешпишаан, артельдиң малчыннары, тараажылары эрткен чылдың түңнелдерин үндүрүп база бар аргаларны болгаш курлавырларны санап көргеш, 1963 чылда боттарывыска дараазында чаа социалистиг хүлээлгелерни ап тур бис.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедири болгаш оларны күүнеге хөйнү садары бистиң кол сорулгавыс болгаш Төрээн чурттуң мурнунга патриотчу хүлээлгевис болур. Ынчангаш бо чылын 260 тонна сүттү, 150 тонна зөөтти, 15 тонна дүктү бүдүрерин, күүнеге 200 тонна сүттү, 130 тонна зөөтти, 19 тонна дүктү (зачёттуг деңзи-биле) садарын шиитпирлээн бис.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир сорулга-биле кышкы үеде 110 баш шарыларны семирти азырап, оларның баш бүрүзүнге онааштыр хонукта 800—1200 грамм немелде деңзини алыр, январь-февральда төрүттүнген эр хураганнарның баш бүрүзүн октябрьга чедир 35—40 кг чедир өстүрүп семирткеш күүнеге дужаар, 450 баш хаваннарны семирти азыралга тургузуп, оларның баш санынга онааштыр хонукта 500—600 грамм немелде деңзини чедип алыр бис.

Малдың азырал ажаалдазын доктаамал экижидип тургаш, бир саар инектен ортумаа-биле 1300 литр сүттү саар, бир хойдан 2,2 кг дүктү кыргып алыр.

Мыйыстыг бода малдың баш санын 1200 баш, ооң иштинден төрүүр инектериин—440 баш, хойларны болгаш өшкүлерни 8990 баш, хаваннарны 200 баш чедирер бис. Малдың баш санын өстүрериниң планын чедиишкинниг күүседир сорулга-биле 3600 хойларны, 340 инектерни тарып бооздыр, төрүүр 100 баш малга онааштыр 100 баш чаш төлду четче камгалап алыр бис.

Хойжу бригадалар төптеринде чедир кылдынмаан тудугларны бо чылын бүрүнү-биле ажыглалга киирер, ол ышкаш чаш мал кажааларын, чуртталга бажыңнарын, чунар бажыңнарны, кызыл булуңнарны немей тудар.

Малдың баш санының өзери, ылаңгыя ооң продуктулуунуң көвүдээри малга быжыг чем-суурну тургузарындан шуут хамааржырын эки билир бис. Ынчангаш бо чылын ниитиниң малынга 1000 тонна сигенни, 13.500 тонна силосту, 800 тонна саваниы белетиззрин шиитпирлээн бис. Бо сорулганы боттандырары-биле 200 гектар сиген шелүн суггарар, 100 гектар черни аштаар, 750 гектар кукурузаны, 75 гектар чочак-тарааны, 70 гектар бобыларны, 75 гектар чигир сөөлазын тарыыр бис.

Тарылга шелдериниң тургузуун ам-даа эде көрүп, чер ажылының культуразын бедидип тургаш, бо чылын тарылга шелдерин 4420 гектар, ооң иштинден тараа культураларыныын—3470 гектар чедир калбартып, тараа культураларының бир гектарындан ортумаа-биле 15 центнер дүжүттү өстүрер, тарааның ниити чыылдазын 4446 центнер чедирер, ооң 1500 тоннаны күүнеге садар сорулга бистиң мурнувуста салдынган. Ук сорулганы чедиишкинниг күүседири-биле 300 гектар черни суггарып, 3000 гектар черге чемишчидилгелерни төгер бис. Амгы үеде хүннүң кол сорулгазы болза часкы тарылгага үлегерлиг белеткенири болур. Үрезиннер арыглаарын, тракторлар болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарының септелгезин март 3-ке чедир бүрүн доозар дээш механизаторлар болгаш тараажылар олче бүгү күжениишкиннеривисти угландырып турар бис.

Бис ол ышкаш колхозчуларның, ылаңгыя малчыннарның бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга таарымчалыг бүгү чүүлдерни кылыр, колхозта эмнелге, школа, библиотека черлериниң ажылын экижидер, оларга колхозтан хамааржыр эргежок чугула дузаламчыны көргүзер хемчеглерни төлевилээн бис. Ол хемчеглерни амыдыралда шудургу боттандырып турар бис.

Усть-лабинчилериниң үлегери-биле чеди чылдың бешки чылы—1963 чылды көдээ ажыл-агый продуктуларының элбекшили дээш демиселге чаа-чаа чедиишкиннериниң чылы болдурар, коммунизиче чаа базым кылырынга боттарывыстың төлептиг салыышкынывысты киирер дээш карак кызыл ажылдаар бис.

БО СОЦИАЛИСТИГ ХҮЛЭЭЛГЕНИ КОЛХОЗЧУЛАРНЫҢ НИИТИ ХУРАЛЫНГА ХҮЛЭЭП АЛГАН.

Механизаторларның күжениишкини

— Районнуң ажыл-агыйларында болгаш бистиң салбырның мастерскаязында көдээ ажыл-агый техниказын часкы тарылгага белеткээр талазы-биле ажылдар хайныышкынныг чоруп турар. Ол ындыг болбас аргажок, бүгү-ле чер болганда ышкаш, бистиң механизаторларывысты краснодаржыларның эки эгелээшкини улам сорук киирип, оларны чаа-чаа бедиктерже кыйгырып турар болгай — деп, Бии-Хем районда «Сельхозтехника» салбырының эргелекчизи Тимофей Антонович Хунданов, бистиң корреспондентивис-биле беседазын мынчаар эгелээн.

Бүгү улустуң байырлалы — РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге сонгулда хүнүн күш-ажылчы белектер-биле алдаржыдып демдеглээр дээш районнуң механизаторлары күжениишкинниг ажылдап турар. Сонгулдага олар база-ла улуг чедиишкиннерлиг болурунга бүзүреллиг. Септелгениң графигин өзугаар районнуң ажыл-агыйларында септезе чогуур 150 тракторну ол хүнге чедир бүрүн доозарын көрген турган. Бүгү септекчилериниң кызымаккай күш-ажылының ачызында февраль 10-га чедир 131 трактор белен болган.

Районда кожуг машиналарының септелгези база-ла чедиишкинниг чоруп турар. Ажыл-агыйларның механизаторлары оларның септелгезин апрель 1-ге чедир бүрүн доозар хүлээлгени алган.

Техника септелгезиниң талазы-биле «Искра» көдээ ажыл-агый артелинде байдал эки. Сонгулда хүнүнге чедир ында механизаторлар 30 тракторну септээрин хүлээнген, ам безин оларның 27-зи белен болу берген, азы ол хүлээлгениң 90 хуузу күүсеттинген. Ынчангаш ол ажыл-агый сөзүнге ээ болуп, харын-даа ону хуусаа бетинде күүседип шыдаар аргалыг. Көдээ ажыл-агый кожуг чепсек-херекселдериниң септелгези ында база-ла чедиишкинниг чоруп турар. Септезе чогуур 23 трактор андазынындан 20-зи белен, 28 сеялка бүрүн септеттинген, дискалыг 5 аар илиир болгаш дискалыг 6 аар лущильник, карышкак диштерлиг 150 илиирни база-ла чүс хуу септеп апкан. Бо артельдиң механизаторлары сонгулда хүнүнге чедир часкы тарылгага техника септелгезин бүрүн доозар деп бедиткен хүлээлгени алганнар.

«Кызыл тараачын» колхозтуң септекчилери база-ла чедиишкиннерлиг чоруп турар. Олар март 3-ке чедир 32 тракторну септээр тургаш, ооң 27-зин кылып алган. Ол ышкаш 25 трактор андазыннары, карышкак диштерлиг 200 илиир бүрүн доозулган, ам үеде сеялкалар болгаш кожар илчирбелер септелгезинче киргеен. Бо ажыл-агыйның механизаторлары база-ла март 3-ке чедир техника септелгезин бүрүн холдан үндүрер деп сорулганы салганнар.

«Сельхозтехника» салбырының мастерскаязында бо хүннерде ажыл хайныышкынныг чоруп турар. Септелгеде ажылдап турар механизаторлар чоокта чаа Краснодар крайның Усть-Лабинск бүдүрүлге эргелелиниң кыйгырыын боттарының ниити хуралынга таныжып, ол эки эгелээшкинни бүрүн деткээннер. Бо чылдың баштайгы кварталында салбыр 38 тракторну септээр турсаш, ам олардан 24 тракторну бүрүн доосган.

Усть-лабинчилериниң кыйгырыынга сорук киргеен салбырның септекчилери боттарының хуралынга чаа бедиткен хүлээлгелерни база алгылаан. Чеди чылдың бешки чылында бедик дүжүттү өстүрери дээш районнуң ажыл-ишчилериниң социалистиг хүлээлгелеринге боттарынып үлүүн киирер дээш, олар салбырның мастерскаязынга техника септээрин март 3-ке чедир шуут доозарын шиитпирлээн. Ол ышкаш механизаторларның инициативазы-биле Таңдыда «Тиилелге» совхозтуң 10 тракторун апрель 1-ге чедир септеп бээрин хүлээнген.

Бии-Хем районда «Сельхозтехника» салбырының мастерскаязында техника септелгезиниң өзулуг-ла ажыл-ишчи эзлери, бүдүрүлгениң мурнакчылары кылдыр алдаржып турар кижилер, хөй. С. Глушков биле Г. Астафьев олар ийилээ декабрь—январь айларда 6 тракторну бүрүн доосган. Сонгу өзектин болгаш хуваалда коробказының шууштурулга белдириниң шугумунда ажылдап турар Д. Глазунов, А. Юшков, И. Козбродов, шимчедилге кезектерин кылыр шугумда — М. Решетников, Ю. Зайцев, В. Глушков олар хүн бүрүнүң ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар.

Чөөн-Хемчикте СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг колхозтуң механизаторлары часкы тарылгага техника септелгезин чедиишкинниг чорудуп турар. Бо хүннерге чедир ында «ДТ-54» деп дөрт тракторну, бир «Беларусьту», алды трактор андазынын болгаш алдан ажыг илиирни белен кылдыр септеп дооскан. Оларның аразында механизатор Сат чүткүлдүг септекчилериниң бирээзинге санадып, хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар.

Чурукта: комсомолчу Сат сеялка септелгезинде.

Фото П. ГОЛЬЦОВТУУ.

ДЕПУТАТКА КАНДИДАТ-БИЛЕ УЖУРАЖЫЫШКЫН

Шагаан-Арыг хоорайның Культура бажыңы көрүштүг шиметтинген турган. Россия Федерациязының Дээди Совединге сонгулда талазы-биле Тываның № 846 сонгулда округундан депутатка кандидат Сергей Хочекович Красный-биле ужуражылга хуралынга чыылганнар залда шыгырт. Анаа чүгле Шагаан-Арыг хоорайның сонгукчулары эвес, Улуг-Хем районнуң колхоз, совхозтарының төлөөлекчилери база олурушкан.

Хуралды районнуң партия комитединиң секретары эш М. Харченко ажыткан. Шагаан-Арыгның № 2 школазының башкызы, бүзүреттирген эш В. Долчанмаа бир дугаарында сөс алган.

Күүнеге эзт садарының талазыбиле эрткен чылдың дөртү кварталында улуг-хемчилер бирги черни өөлөөш, СЭКП Тыва обкомунуң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң районнар аразында шилчиир Кызыл тугун тиилеп алганын оратор демдеглээн, бо хүннерде ажыл-иштиң усть-лабинчилериниң үлегери-биле улам хайныгып турарын тодаргай чижектерге көргүскен.

«Х Улуг хурал» колхозтуң агроному эш Ф. Сопулдай бодунуң саналынга часкы хову ажылынга белеткелдиң организастыг чоруп турарын айыткан. Ол колхоз бо чылын күүнеге 250 тонна зөөтти, 225 тонна сүттү садар, хой бүрүзүнден 2200 грамм дүктү кыргып алыр хүлээлге алган.

Ужуражылга хуралынга Н. Кукарина, Х. Тангыт-оол, Е. Дерягина, Т. Тупикина болгаш өске-даа сонгукчулар ажыл-ишчи саналдарны көдүрүп, депутатка кандидат С. Х. Краснайга чагыгларны берип турган: Шагаан-Арыг хоорай биле Баян-Кол суур аразынга доктаамал автобус тургузар; Белдир-Кежиг, Кара-Тал, Иштин-Хем ышкаш чурттакчылыг черлерге медпункт организастаар; Шагаан-Арыг хоорайга уругларның музыка школазын тургузар ол айтырыгны шиитпирлээриге дузалажырын депутатка кандидатка күзээн.

Сонгулда мурнунуң шак ындыг хөй кижи киржикчилиг ужуражылга хуралы «Найырал» совхозтуң төвү Чаа-Хөл суурга база бедик көдүрүлүшкүннүг эрткен.

Агитаторлар-биле ажыл

СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш амгы үеде Таңды районнуң партия организациязы организакчы болгаш политиктиг ажылды чон ортузунга калбарткан. Колхозтарда, совхозтарда, үлетпүр бүдүрүлге черлеринде 54 агитколлективтерде 420 агитаторлар ажылдап турар.

Партком болгаш партия әге организациялары агитколлективтер удуртукчуларының, агитпунктулар әгелекчилериниң сургаалдалыг семинарын эрттирген. Ол ышкаш партия организациялары чер-черге агитаторларның семинарларын белүктер аайы-биле эрттирген.

Сонгулдага белеткелдиң үезинде культура албан черлериниң мурнунда улуг болгаш хүндүлүг сорулга туруп турар. Чоокта чаа районнуң культура албан черлериниң ажылдакчыларының семинары база болган. Анаа культура ажылдакчылары чоннуң ортузунга культура-массалыг ажылдарны чорударының арга-дуржулгазын солушканнар.

Сонгулда мурнунуң кампаниязынга Каык фермазында, Алаак суурда агитколлективтер идепкейлиг киржип турарлар. Библиотекаларда болгаш клубтарда агитаторнуң булунун дерээн, ном делгелгезин организастаан. Лекторлар белүү лекция номчуурунуң планын ажылдап кылган. Клубтарның хөй кезиинде боттывынгыр уран чүүл белгүмнери ажылдап турар.

Ынчалза-даа сонгукчулар ортузунга культура-массалыг ажылды ам-даа багай чорудуп турар. Мынчага чедир агитпунктуларда болгаш агитколлективтерде чүгле организастыг ажылдар чоруп турар. Чамдык агитпунктуларда көскү агитацияның делгелгези чок. Кочетово суурнуң клувунда агитпункт бар, ону мынчага чедир деривээн, массаполитиктиг, культура-чырыдыышкынныг ажылдарның планнары чок. Ырак черлерде турар малчыннарның аалдарынга, чамдык фермаларга агитаторлар кончуг ховар барып турар.

Амгы үеде агитаторлар, лекторлар, пропагандистер партияның болгаш Совет чазактың иштики-даштыкы политиказын сонгукчуларга кажангызындан-даа артык делгеренгей, билдингир болгаш тода кылдыр тайылбырлаар аргаларлыг.

КОЛХОЗТУҢ ЧОРГААРЛАРЫ

— Бистиң Алешавыс. Автомашина хөрөөнүң механиги Алексей Николаевич Мальковту Чодураанын механизаторлары ынчаар чоргаарланып, хүндүлеп турар. Онаашкан хөрөөнге харыысалгалыг, мергежилдиг коммунист механик колхозчу механизаторларның ёзулуг өөнүү, сүмелекчизи. Ооң-биле кады эш Мальков ажылга негелделиг, техниканың камналгазы болгаш чөп ажыглалы дээш бүгү күжүн харам чок берип турар, бодунуң хөрөөнин ёзулуг мастери.

Ийи чыл бурунгаар, чаа механик колхозтуң автоажыл-агыйын хүлээп ап турда, байдал чөгенчиг турган. Гараж чок. Машиналар чолаачыларның бажыңнарының чанынга баглаашта ажыт дег турар. Кышкы үеде машиналарның тускай гаражы бар. Олар ажыл-агыйжы холда кирген. Амгы бо хүннерде колхозта бар 13 машиналарның 9-зу шупту доктаамал ажылдап турар.

Алексей Николаевич Мальковту колхозчулар Тес-Хем район Совединиң депутадының кандидадынга дешпидип алганнар.

Комсомолчу кыс Лена Матсылдын эки ажылын чүгле колхозта эвес, районнуң харылзаа конторазынын коллективинде база хүндүлеп, үнелеп турар.

Ол — почтачы. Бо херекке Лена Матсыл беш чылда үзүктел чок, эки ажылдап келген. Төрээн колхозунун чону комсомолчу почтачызын Самагалдай көдээ Советтин депутадының кандидадынга дешпидип, улуг идегелди көргүскен.

ОЛАРНЫҢ КИРЖИЛГЕЗИ

Сонгулдага белеткелдиң хүннеринде Кызыл хоорайның хөй-хөй чурттакчыларының бажыңнарынга баштары агарган, көгертеп кырганнар күзенчиг аалчылар болуп турарлар. Ол болза хоорайның пенсионерлеридир. Оларның хөй нуруузу агитаторлар болуп, сонгукчуларга хөй-хөй беседаларны кылып турарлар. Пенсионерлер эштер Чеховских, Бяков, Прокудин болгаш ооң-даа өскелериниң солун беседаларын сонгукчулар күзелдии-биле дыннап турар.

Агитпунктуларның ажылынга пенсионерлер база улуг дузаламчыны көргүзүп, кежээлерде анаа дежурныйлап, янзы-бүрү хемчегларни чорударынга идепкейлиг киржип турарлар.

Хөй-хөй пенсионерлер округ сонгулда комиссияларының составында бадылаттырганнар. Чижээ, эштер Солдатов, Степанько сонгулда комиссияларының даргалары, эш Александрова сонгулда комиссиязының секретарында ажылдап турар. Олар ам боттарының округтарында сонгукчулар дамзызының хыналдазын чорудуп турар.

Лаостан келген хүндүлүг аалчылар Москвада

МОСКВА. (СЭТА). Лаостуң хааны Шри Саванг Ваттхана, Лаостуң каттышкан чазааның премьер-министри Суванна Фума болгаш Лаостуң өске-даа күүнеге ажылдакчылары февраль 15-те ССРЭ-ниң Улус ажылагыйының чедиишкиниериниң делгелгезинге чораан.

Найыралчы чурттуң төлөөлериниге Кол павильонуңуң делгиирлерин көргүскен. РСФСР-ниң болгаш Казахстанның павильоннарынга, «Атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга» деп павильонга аалчылар база чораан. Төгерик панорамага олар «Частың оруу» деп өөнүг фильмин көргеен.

Делгелгениң дирекция чери Лаостуң хаанынга турескаалдың медалын, а ону үдеп чоруур кижилерге делгелгениң хевирин чуруп бижээн альбомнарны белек кылдыр тудускан.

Хүнүң ийиги чартыында Шри Саванг Ваттхана, Суванна Фума болгаш Лаостуң өске-даа күүнеге ажылдакчылары Москва Кремлинге барып, В. И. Ленинниң ажылдап турган кабинединге болгаш квартиразынга чораан. Совет күүнениң тургузукчузунуң амыдыралының болгаш ажылчорудулгазының дугайын дыңнааш, Шри Саванг Ваттхана ол төөгүлүг черге баар арганы тывысканы дээш өөрүп четтириишкинин илергейлээн. Хүндүлүг аалчы хүндүлүг көрүкчүлериниң дептеринге ат салган.

Найыралчы Лаостуң төлөөлекчилери Боо-чепсек палатазының байлак делгиирин улуг сонуургал-биле көргеен. Палатаның директору И. И. Цветков аалчыларга турескаалдың белектерин тудускан.

Ол-ла хүн Лаостуң Совет Эвилелинде элчини Кампан Панья Лаостуң хааны Шри Саванг Ваттхананың ССРЭ-де чоруп турары-биле холбаштырган хүлээп алыышкынны кылган.

Хүлээп алыышкынга совет таладан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев, Г. И. Воронов, А. Н. Косыгин, А. И. Микоян, ССРЭ-ниң министрлери, ССРЭ-ниң күүнеге комитеттериниң даргалары болгаш албанның өске-даа кижилери олурушкан.

Хүлээп алыышкын үезинде хаан Шри Саванг Ваттхана биле Л. И. Брежнев олар чүве чугаалаанар.

Бистин КАНДИДАТТАРЫВЫС

Механизатор башкы

1954 чылдың күзү. Совет Армиянын хүрээлеңинден халашкаш, Сандан Таан-оол чаныш олурган. Чыгаан Мойнаарак ужунда баалыкты ажып кээрге Торгалыгның күскү сарыг өңнүг хевин кеткензиг, кажангызындан артык чараш делгемнери көстүп келген. Үш-даа чыл болза кербейн, ам кээп төрүттүнген черин көөрге оон сагыш-сеткилинге улам-на эргим апарган ышкаш болган. «Магалыын аа, бо чыткан хоор сарыг ховулар мээң сагыжымдан ыравас, караамга кааа-даа чоруурумга бо-ла көстүп келир чораан болгай! Ам олар мурнумда бо-дур. Маңаа мен удавас ажылдаар болгай мен...» деп, чугааланы каапканын безин ол боду эскербейн барган.

Ол оол күзүн дүжүт ажаап алышкынды доозулгуже хову бригадазынга ажылдап күзээн. Бир-ле хүн ону колхоз конторазында келдирткен болган. Чогум чүге кел дээнинда ада орта билип албайн ол, «кел дээрге—эки, бар дээрге—багай» дээр ийикпе деп өөрүнге баштактанып чугаалаан, аңаа базып чеде берген. Колхоз баштаар чериниң даргазы ону Кызыыда көдээ ажылагый механизация училищезинче артельдиң мурнундан өөредип чорудар деп баштаар чериниң хуралынга көргенин дыңнаткан. Таан-оол өөрүнүн чажырбайн, чөпшээрешкен.

Таан-оол техникага черле ынак чораан. Ынчангаш ол училищеге өөренип кирген баштайгы хүннериненне техникага хандыкшылдыын башкыларга болгаш өөрүнге көргүзе бергени таварылга эвес. Айлар, хүннер эртип турган. Эки өөредилгелиг, быжыг сагыыга-чурумнуг болгаш ол училищени чедиишкинниг дооскан. Ынчан аңаа делгем билигниң механизатору эргелиг дипломну тывыскан.

Таан-оол колхозунга ээп келгеш, күс болурга комбайнга, час болурга тракторга олурупкаш, дүн-хүн дивейн тутсуп турган. Харын-даа аныяк механизаторнуң чүткүлдүг ажылыжынге магадаан, тус черниң аныяк өскени баштактаныш, ырлажы-даа бергилээр ашарган:

Комбайнны, тракторну
Катай мунган Таан-оолду
Караандан ном ыратпастаан
Хандыр бодаан Таан-оолду.

Техникага улам-на хандыкшыш, бодунуң мергежилин бедидип алырынче оон чүткүлдүүн аныяктарның ынчаар ырлажыш турганы-даа үнген дөстүг. 1956 чылдың чайынында ол бот-өөредилге-биле автомашина чоларчылаар эргени база-да чедип апкан. Чамдык үелерде харын-даа ол колхозтуң кол механигин-даа солуп тургулаан.

Колхозтуң аныяк чоларчыларының улуг нуруузу Таан-оолду көргенде башкывыс дижири аңаа хереченр. Оон кызымаккай ажыл-ижин чону база-ла үнелеп көрүп, 1961 чылда ону район Советинин депутадынга соңгаанар. Кады ажылдап, чүттап турарларның негелде хомудалынга эптиг-ээлдек, хөй-ниитичи кижи диртип, ол бодунуң депутат хүлээлгезин база багай эвес күүседип келген. База ол-ла чылын оон амыдыралынга уттундурбас өөрүнчүг болуушкун болган, чүл дизе, оон дээди күзели боттанып—ону Коммунистиг партияның кежигүнүнге кандидат кылдыр хүлээп алган. Ол ам бо үеде аныяк коммунист.

1962 чылдың алдын күзү турган. Колхоз баштаар чериниң хуралы кежээ дыка орай доозулган. Таан-оол оон үнгеш, бажыңынга чедип келгеш, үр-ле ханы бодалга алзы берген олурган. Оон бодалынга баштаар черниң кежигүннериниң сөстери кирип келир: «Силер болза бистиң шыырак механизатор кадрларывыстың бирээзи болгай силер, чогумна ынчангаш харын биске хөй механизаторлар, ажылынга ыяк бердинген кижилер херек. Мону өөренип көргеш, силерни Торгалыг он бир чыл школазынга машиналар тургузуу өөредир башкы кылдыр чоруттпушаан, бистиң колхозтуң бүдүүлгезинге хамаарылганар хевээр артыгар сорулга-биле колхозтуң техникага хандыкшылдыг аныяктарын өөредир кылдыр дагзыр деп бодап тур бис». «Шыдаар мен бе, ынчангаш?» деп бодал ону эвээн дүвүредип турган. Ынчалза-даа «Чонну идегелин шыдаар шаа-биле күүседири коммунист кижиниң ыдыктыг хүлээлгези-ле болгай» деп, ол шиитпирлиг боданган.

Аныяк башкыга баштайгы каш хонуктар-ла шала берге ышкаш болган. Оон соонда ол шуудай берген. Школаның үстүү класстарының өөреникчилери автомашина кезектеринин көргүзүг материалдары турар тускай класска ынакшылдыы-биле баар апарганын ол өөрүшкүлүг эскерип турган. Борта хүндүс өөреникчилер өөренип хүнзээр, а кежээ аңаа колхозчу аныяктар дола бергилээр. Оларның кайылары-даа хүн бүрүнүң кичээлдерин эки шиңгээдип ап турар.

Школаның үстүү класстарының өөреникчилери чеди чылдың бешки чазын өөредилге программазын ёзугаар практикалап эрттирерлер. Олар орта техника-биле херек кырында таныжып, тракторларга прицепщиктээр эргени алыр. Белгүмнерде 30 хире аныяктар хаара туттунган. Удавас оларның бир чамдыызы чоларчылар, өскелери—трактористер болу бээр. Ол болза эш Санданның аксының кежии, ол болза совет ниитилелдиң бурунгаар хөгжүлдезинге оон бөдүүн үлүү-дур. Аныяк салгакчылар боттарының ынак башкызы, колхоз бүдүүлгезинин мурнакчызы коммунист эш Сандан ышкаш маадырлыг ажыл-ишчилер болуп, өзүп доругар.

Сандан Таан-оолдуң техникага өөредип турар аныяктарының арызында билиглерге чүткүлдүглер кайы хөй. Чижээ, Д. Саар-оол, Д. Күдер-оол, Т. Чымбалак, Б. Матпаа дээш оон-даа өске колхозчуларның эки өөредилгези ону хереченлеп турар.

Каш-ла хонуктар бурунгаар Тес-Хемниң колхоз-совхоз бүдүүлге аргелелинде «Торгалыг» колхозтуң кежигүннери чон дээш ажылдап чоруур механизатор башкы Сандан Таан-оолду Өвүр район Советинин депутадынга кандидат кылдыр база катап дешпиткеннер. Ол чоннуң айбычызы болур идегелди шынзыдып шыдаар-даа.

В. СЕРЕН-ООЛ.

—⊙—

Концерт

Тураның музыка школазының өөреникчилери тудуг-монтаж эргелелиниң клувунга сонгукчуларга концерт көргүскеннер.

3-кү классчы Володя Саин композитор Глинканың «Хамнаарак» деп чугаалын баянга эн-не солун ойнап күүсеткен. Концерттиң төнчүзүнде ол школаның директору Н. Четвертаковтуң баянга ойнап күүсеткен номерлерин көрүкчүлер улуг сонуургал-биле уткааннар.

Н. ЯКОВЛЕВ.

Төлептиглерниң бирээзи

Балгар Серен Бамыровна 1953 чылда колхозтуң сүт-бараан фермазынга саанчылап ажылдаар күзелин илереткен. Оон дилээн артель баштаар чери хандырган. Ам бо үеге чедир Барыын-Хемчик районнуң «Мурнакчы» колхозунуң Элдиг-Хемде сүт-бараан фермазында ол саанчылап турар.

1962 чылда бир сарлыкка онаащтыр 260 литр сүттү саап алыр деп хүлээлге алгаш, чыл төнчүзүнге чедир ол 500 литрни саггаан.

— Аңаа инектерге бодааргa, сарлыктар элээн онзагай байдалдыг. Ону саар, ажаар хамаан чок, харын чамдык кижилер сарлыктың чүгле бараанын көргеш безин чиктигзинип, корга бээр. Сарлыктарны дошкук мал дээри шын. Баштайгы үеде аныяк саанчылар ажылдап киргеш, бергелерге таваржып турган бис, ындыг-даа болза, ону ажып эрткен бис. Сарлыктың сүдү хөй эвес-даа болза, үскүр, хоюг, саржаа хөй болур. Чеди чылдың бешки чылында бир сарлыкка онаащтыр 550 литр сүттү саап алыр мен—деп Балгар чугаалап турар.

Күш-ажылга ынак, чоннуң мурнунга бараан болукчу, колхозчуларның аразында төлептиглерниң бирээзи—Серен Балгар район Советинин депутадынга кандидат.

ЧУРУКТА: саанчы С. Б. Балгар.

Т. ТАЛГАНЧИК.
Фото авторнуу.

ДОПЧУ МЕДЭЭЛЕР

Барыын-Хемчик районнуң соңгулда участоктарынга партийжи-организастыг болгаш масса-политиктиг ажылдар калбарган.

«Кара-Хөл» колхозта партия организациязы ийи черде агитпунктуларны тургускан болгаш ында 36 агитаторлар ажылдап турар. Ол ышкаш Шүйнун, Эрги-Барлыктың, Биче-Тейниң соңгуда участоктары эки дериттинген болгаш агитаторлар соңгукчулар ортузунга ажылды амгы ажыл-агый сорулгаларынга холбаштыр калбартып турар.

«Шекпээр» совхозтуң Биче-Тей салбырында Ооржак Белек-оолга удурткан механизаторлар 17 тракторну, 12 андазынны, 36 сеялканы, 100 илирни болгаш кукуруза олуртур 4 машинаны бүрүн септээн.

«Мурнакчы» колхозтуң тудуг бригадазы 3000 кубометр ыяш белеткээр планныг. Бо хүннерге чедир 1500 кубометрни белеткеп алган. Ол бригадада 64 кижи доктаамал ажылдап турар, ында бир тракторну, 8 аътты быжыглаан.

Малдың өөлдаашкыны үргүлчүлеп турар. «Малчын» колхозтуң кыштагларында 3050 ажыг хой төрээн, оон хураганы шупту менди. «Шекпээр» совхозтуң Ооржак Агбаан 205 хоюнун 208 хураганын, «Барлык» совхозтуң Хомушку Байыр 180 хоюнун 181 хураганын, «Тээли» совхозтуң Кандан Үрүле 160 хоюнун 169 хураганын шупту менди өстүрүп турар.

ЧУРУМАЛ

Өштектиң ыраажы малчыны

ӨШТЕКТЕ малчыннарның аалынга кежээликтей келдивис. Оларның бригадири Долаан Аракчаа инек кадарып чоруй барган болду. «Аракчаа дээрге кончуг солун кижи боор, ажылгыр-даа, ыраажы-даа, хөөрежип ханмас силер...» деп, оон дугайында улустуң чугаазын дыңнааш, оон-биле ужуражыр бодаан бис.

Удаваанда даштын чоон, делгем үннүг кижиниң ырлаары дыңналды. Бригадир Долаан Аракчаа доруг аттың кырында олурупкан, инектериниң бажын дозуп, үзүктел чок ырлап хап тур.

— Ындыг ашак боор, кыш, чайдаа дивес, ырлап-ла чоруур ийин—деп, оон кадайы Сат Хуурак чугаалай-дыр.

— Харын эки-дир, ыр дээрге амыдыралдың өөрүшкүзү, ажыл-ишче хей-аът киирикчи-ле болгай—деп, ыраажы малчыкны магадап, деткидивис.

Сат Хуурак баштаан кезек кижи келген инектерни үткүп, силос каап берип, кудуктан суг чайгап эгеледілер. Аалдың уруглары база-ла оларга дузалажып кириптилер.

Аракчаа-биле ужуражып, мендилештивис. Ол чүнүң дугайында, канчаар ырлап чоруурун чугаалады. Ырларны ол боду чогаадып ап турар. Ол ырлар дээрге-ле, Долаан Аракчаанын ажыл-ишчи төөгүзү, Өштектиң малчыннарының бөгүнгү ажылы, келир үедеги сорулгазы-дыр.

Ол мынча деп чугаалады:

— 1954 чылдан бээр «Элегес» совхозтуң инээн-даа, молдургазындаа кадарып келдивис. Бо ажылдап келген чылдарның иштинде малды чидириг чок чыл ажырып, алган социалистиг хүлээлгевисти ажыр күүседип келген бис. Кандыг-даа малдың семис, чаагай болур чоруу—оваарымчалыг, шын ажаалгадан хамааржыр. Эрткен күзүн бис инек кажааларын боттарывыс септеп, чайын сиген, силосту, өдекти болгаш мал чеми сөөртүр херексели белеткеп алган бис. Ам малывыс хур кыш ажып тур. Коданывыста 76 саар инек, 40 ажыг бызаалар бар. Бо кыжын чангыс-даа мал хоравады. Инээвисти колдуунда-ла эртенгинин чеди шак үезинде ажыдар бис. А бир эвес хаттыг, шуурганныг хүннер болза, чеди шак ажып турда ажыткаш, хүндүскүнүн үш шакка чедир кадарар. Оон соонда оларга силос чидиртир, суггарар, дыштандырар. Чамдык чылыг хүннерде кежээликтей одарладып-даа болур...

Эш Аракчаа чугаазын үзүктелдире каапкаш, кезек боданып олур.

— Кажаа-хораадар дугайын аан... — деп, сагындыра кааптарывыска, ол уламчылай берди:

— Кажаа дугайын черле эки бодавас болза хоржок. Кажаага чангыс аай температура херек. Кежээнин-не кажаага бичии оттулуп келдивис, кажаа ишти суугап доңмаын дээш өдээн хооруп, аштап тур бис. Бо чылын кажааларны алгыдар, бедидер бис. Ажыл-ла хөй...

Долаан Аракчаа бодунун ажылынын дугайын хөйнү-ле чугаалады. Дузалакчызы Бады Азыранды ирей болгаш оглу Авыл-оол оларның кызымак ажылдап турарын база билген бис.

Эрткен ажыл-агый чылында эки ажылдаан дээш ол, совхоз дирекциязындан «Родина» деп радиоприёмник-биле шаннаткан.

ИНЕК кажаазынче чоруптувус. Барангы-имир. Аал ишти инээн кидин-не кажаалап эгелеп тур.

Инектернин деңгел күзү шыырак болду. Кажаалары үш: баштай бызаларны, оон соонда бызаа иелерин, аныяк инектерни ангы-аңгы киирдилер. Малга читтир сиген, силозун арбыдадыр сөөртүп алган.

Кежээ ийи өгнүң ишти Аракчаа сугга чыглып кедилер.

— Мен-даа кадайым-биле ийи чыл хире дыштанмаан улус бис, ажыл чай чок болганы ол-дур ийин... Ам бир айның шөлээзин алгаш, бо эштерге ажылды хүлээдип берип тура...—дээш, Аракчаа хаваан суйбагылап, боданы берди. Оон:

Ажыг-Кара, Өштек баалыын
Аъдым билзин, Доруум билзин,
Аалывыста совхоз инээн
Азыранды эжим билзин—дээрге,

Азыранды каттыра-дыр. Бо-ла одуругларны Аракчаа ол-ла ора чогаады шаап алган болду.

Оон соонда бистиң аравыска мындыг хөөрежиишкин база болган.

— Хостуг үелерни канчаар эрттирип турар силер?

— Чамдыкта бо Азыранды кыргаан-биле ийилээ кадайларга солун номчуп бээр улус бис. Радиоприёмник база ырладыр. СЭКП ТК-ның ноябрь Пленуму кончуг-ла чугула айтырыгны чугаалашкан. Куба дугайында база-ла номчудувус. Олар чүректиг-ле маадыр чон-дур...

— Бо чылын кандыг планныг силер?

— Инектеривис кырынга ам-даа немей инектер алыр бис, кажаа-хораазын боттарывыс септээр бис—деп кырган харылады.

Улустуң чугаазынга киришпейн олурган Сат Хуурак мынча дидир:

— Автолавка биске шагда-ла келген олчаан уткан-дыр. Далгандаа, идик-хеп-даа эккеп сатпайн турар, оларны чеже манаар...

Чүгле оларның эвес, ол чоок-кавыда өске-даа малчыннарның амыдырал-чуртталгазынче «Элегес» совхозтуң дирекциязы кошкак сагыш салыш турар. Ол талазы-биле малчыннарның хомудалы улуг болганын совхоз дирекциязы харылаар ужурлуг.

Н. ДЫРТЫК-КАРА,
Бай-Хаак школазының башкызы.

—⊙—

Улам-на хөй эът дээш

ЭРЗИН. (Телефон-биле). Тес-Хем бүдүүлге эргелелиниң «Мөрен» колхозунуң малчыннары краснодаржыларның кыйгырыын танышкаш, социалистиг хүлээлгезин улам бедидир эде көрген. Чижээ, күүнеге садар 230 тонна сүтке 28 центнерни, 170 тонна эътке 30 центнерни, 37 тонна дүкке 5 центнерни немээрин шиитпирлээн.

Мөренчилер сөзүнге ээ болбушаан, бо чылдың бирги кварталында 160 центнер эът садар турган, ам безин 165 центнерни киирген. Ол ышкаш чылдың баштайгы айы январьда 40 центнер ажыг сүттү саткан.

Сүт-бараан фермаларында 19 инек төрээн, бызаалаашкын улажып турар, силос болгаш хоолулуг өске-даа немелде чемнерни берип турарындан инектиң сүдү әлбек. Ол ышкаш төрээн 2100 ажыг хойнуң хураганы база шупту менди. Моон соңгаар-даа төрүттүнер чаш малды менди дорукторуп өстүрериңе колхозчу малчыннар бүзүредиг.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедири, Төрээн чуртка улам-на хөй болгаш эки шынарлыг эътти, сүттү база дукту белеткээри дээш чарыш калбарган. Тускай семиртилгеде үскен 72 шарыжыктар хонук бүрүзүнде бедик немелде деңзини немеп ап турар. Ол ышкаш белеткелге дужаар 1600 иртерни күр одарларда малдап турар.

МЕХАНИЗАТОРЛАРНЫҢ АЖЫЛ-ИЖИ БОЛГАШ ӨӨРЕДИЛГЕЗИ

КИЧЭЭЛ

Механизаторлар часкы тарылгага тракторларны, кожуг машиналарын үлегерлиг белеткээр дээш хүннүң-не эртенден кежээ орайга чедир септелгениң бедик шынарлыы, бедик темпилии дээш социалистиг чарыштыг ажылдап турарлар.

Неделяның вторнин хүнү — механизаторларның база бир чаңчыл болган хүнү. Ол хүн оларга политөөредилге... Ажыл шагы доозулган. Биезги-ле чыглыр чаңчылы-биле «кодээ ажыл-агый техниказының» салбырының конторазынга чыглып келгеннер.

Механизаторлардан — кичээлди эгелезивиссе кандыгыл? — деп чепшээрел айтырдым. Хертек Айыр-Саваа олургаш, — бичии манаптар-дыр, депутадывыс келбейн-дир, дораан келир кижи, .чондурар станогун аайлап туруп калды — дээрге, өскелери аңаа чепшээрежип, — Дээди Советтиң сессиязынга чораан кижи болгай, оон солун чугаазын-даа дыңнаайла, харын—дижип олургулаан.

Ынчаар чепшээрешкеш, чамдыктары таалылап, өскелери шыдыраалап ойнай бердилер, а бир чамдыызы ном саңындан боттарының сонуургаан номнарын бижидип ап турлар.

Элээн каш минуталар эрте берген. Оюннар доозулгалак чорда, депутат Монгуш Семис-оол кирип келген.

Ол хүниүң кичээли «Делегейниң амгы байдалы болгаш бистиң чуртувуста коммунизм тургузуушкунунуң чедиишкиннери» деп темага болуп эткен, кичээл республикада, районда ажылагыйның чедиишкиннерин тайылбырлаары-биле доозулган.

Дараазында кичээлге бистиң республиканың, Чадаана эргелелиниң база ол ышкаш районнуң 1963 чылда планныг онаалгаларын, бедиткен социалистиг хүлээлгелерин өөренип көөр деп дугуруштувус.

ДЕПУТАТТЫҢ СӨЗҮ

— Сессияның эрткениниң дугайында депутаттың чугаазын дыңнай каптар-дыр—деп, механизаторлар оон-моон сагындыра бердилер.

Семис-оол Улуг-Бораевич аңаа күзелдии-биле чепшээрешкеш, олудундан таваар туруп келгеш, костюмунуң карманындан блокнодун үштүп, чугаалаарынга белеткени берди. Оон депутат демдээ сайгылгаанга хереледенгеш, кылаңайнып, чайнап турду. Ол мынчаар чугаалаан.

— Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң сессиязы организастыг, бедик деңнелге болуп эрткен. Аңаа илеткелчилер-даа, санал бергилээн ораторлар-даа ажылда бар четпестерни шыңгыы шугумчүлеп, ол четпестерни чайладырының тодаргай аргаларын чугаалашкан. Амгы үеде бистиң республикада бүгү-ниитиниң кичээңгейинде тургустунуп турар кол айтырыгларның бирээзи болза малдың баш санын өстүрери, оон продуктулуун бедидери, мал ажылынга механизацияны калбартыры, малчыннар дугайында сагыш салыры болуп турар.

Бо талазы-биле республиканың чамдык ажыл-агыйларының чедиишкиннерин, мал ажылынче кичээңгей салбайн турар черлерде четпестерни депутат тайылбырлап чугаалады.

Дараазында районнуң байдалынга хамаарыштыр оон чугаалааны:—сессияга санал бергилээн эш-өөрлериң чугаазынга дүүштүр бодап олурарымга, бистиң районда байдал база-ла кончуг хиреліг болду. Чамдык районнарда бот-орулга-чарылгалыг хойжу бригадалар шагда-ла тургустунган турда, а бистиң районда ийи-чаңгыс бригадалар чаа тургустунгулаан, оларның базалары чедир хандыртынмаан, ынчаарга малчыннарның амыдырал-чуртталгазы чегенчиг байдалда болдур-ийин.

Маңаа чижек кылдыр «Большевик» колхоз хой өстүрер планны, «Шекпээр» совхоз дүк бүдүрер планны ыракта чедир күүсетпээнин, оон түннелинде район күрүнеге дүк садар планын үгле 91,5 хуу күүсеткенин болгаш ниити малдың уксаазын бедидер, оон эткүр, сүткүр, дүккүр чоруун улгаттырар ажыл кошкан чоруп келгенин депутат тайылбырлады.

Депутаттың сес бүрүзү мында ажылдап турар механизаторларның ажылга харыысалгазын бедидеринче угланган.

СЕПТЕЛГЕДЕ АЖЫЛ

Чеди чыл планының бешки чылының часкы хову ажылдарынга чедиишкиниг ужуражыр дээш механизаторлар тракторларны болгаш кодээ ажыл-агыйның кожуг машиналарын социалистиг чарыш-биле септеп турарлар.

Сөөлгү хүннерге чедир 43 тракторларны септеп дооскан. Септекчилерден Хомушку Дыртык-Көк, Сарыглар Ирбон, Монгуш Туган-оол болгаш хоочун дарган Монгуш Норбу олар чылдың баштайгы айындан эгелээшле социалистиг чарыштың тиилекчилери болуп турарлар.

Механизаторлар кодээ ажылагый машиналарының септелгезин март айның 1-ниң бетинде бүрүн доозарын хүлээнген.

С. КОМБУЙ-ООЛ.
Барыын-Хемчик район.

Улуг түдүгүнүң КИЖИЛЕРИ

Төөгүден чамдык фактылар

Эрте шагдан бээр чоннуң ырышоорунга кирген, чогаал шулукке каш катап алгаттырып каапкан Хемчиктин кыдында Кызыл-Мажалык суурнуң он бир чыл школазынга чеде бээримге кожазында аныяк ажылчын суур Ак-Довуракта руда комбинадындан келген, алдын сарыг баштыг, чаражы кончуг ак-көк карактарлыг, казар байлактар талазы-биле инженер эртемниг аныяк ер «Даг-дүгү болгаш ону ажыглаары» деп темага лекцияны школачыларга кылган тур. Келир үеде янзы-бүрү тускай эртемниг апаар аныяк салгакчылар инженерниң чугаазын бирден-бирээ чокка кончуг кичээнгейлиг, аажок даалап дыңнаан олурлар.

— Даг-дүгү — дадаазынналч а к тургузуулуг, соктаарга азы ууштаарга кончуг чинге, нарын удазыннар кылдыр ацгыланы бээр минерал-дыр. Эң-не чинге болгаш нарын дадаазынналчак тургузуулуг даг-дүгү—хризотил даг-дүгү деп бөлүктүн минералы болур. Ынчангаш үлетпүрге кол-ла ажыглаттынып турар хризотил-даг-дүгүнүн чамдык физиктиг шынар байдалын кысказы-биле айтырга мындыг: изигге шыдамык, белен черге өртенмес, 550 градус изиг турда ону бүдүн чыл дургузунда улаштыр ажыглап болур.

Даг-дүгүнүн удазыннары дыка быжыг. Узун дадаазыннардан аргаан, чоону бир дөрбелчин сантиметр хендир 365 кг чүүктү ууптар. Тываның девискээринде ам дээрезинде хризотил-асбест деп даг-дүгү тывылган. Даг-дүгүнүн курлавыры делегейде ындыг-ла кончуг әлбек эвес. Канада Тетфордс, Чеен Брутон деп, Африкада Родезия, Трансвааль деп черлерде даг-дүгүнүн курлавырлары бар. Бистиң совет чуртувуста Баженовское деп черде даг-дүгүнүн улуг курлавыры чыдып турар, ол Уралда, ону хөй чылдар дургузунда ажыглап келген.

Ак-Довуракты даг-дүгү шынарының талазы-биле делегейде бирги черде, а курлавыр хемчээлиниң талазы-биле дөртүү черде туруп турар. Хризотил-даг-дүгүн колдуундала холуксаалар-биле кады ажыглап тургаш, оон чүүл бүрү продукциялар бүдүрүп, пос-таавы аргыырынга ону ажыглап турар. Даг-дүгүнүн холуксаазындан эң бедик шынарлыг портланд-цемент, суг болгаш газ дамчыдар хоорзалар, шифер, кылын саазын, резина, пластмасс кылып турар. Ол даг-дүгү шуптузу эвес, оон-даа хөй чүүлдерни кылыр. Демир эзилдирер суугуларының иштин база-ла даг-дүгүнден кылыр, кислоталар шыгжаар саваларны, космиктиг ужудуушкуннар үезинде октаргай корабльдериниң бедик температуралардан, радиакция хереледириниң камгаланыр кезектерни база-ла даг-дүгүнден кылыр—деп, аныяк инженер ер чугаалап турду.

Оон ыңай ол Ак-Довуракты даг-дүгүн шаанда даштыкы капиталистер билип каап, канчаар чилбизи хайнып, Ак-Довуракка каш катап кээп тургулаанын чугаалады.

«Урянхай крайның Хемчикте даг-дүгүнүн дугайында Иркутск губернаторунун чагаалажыг бижиглелдери» деп дашгында ынчаар бижээн, күрүне архивинде шыгжаттынып чыдар документилер-биле танышкаш, блокнодумга оон ушта бижип алган чүүлдеримни номчуп олурдум.

Эрткен 19 дугаар вектиң 90 чылдарында Россиядан Хемчикке көжүп келген Иван Хауров, Прокопий Конопалов дээр орус тараачынар Кара-Дашка чунмалап чораш, черден даг-дүгү казып ап турган ийи тыва кижиге ужуражы берген. Чогум чүл ол дээрзин орус тараачыннар билбес турган. Ойбак паш сыскыыр, отка өртенмес даг-дүгү дээр эртине дээрзин оларга импепсамнап тургаш тайылбырлап берген. Бирээзи карманында оттуг-ыяжын шаккаш, аңаа тударга шуут-ла өртенмес алдепейлиг, хуулгаазын дүк болган. Хауров биле Конопалов бир борбакты алгаш, Сүт-Хөлдүн Сүт-Аксынын Хемчик кыдыынга чурттарын турган бай, орус садыгжы Василий Сафьяновка эккеп көргүскен. Чижеш садыгжы оон отка өртенмезин көрүп каапкаш, дораан-на чилбизи хайнып келген.

— Бурган өршээзинде, ону Красноярск чорудуп, эртемденнерге көргүзүп, шүүт үндүрүп турган херээ чүү боор. Дараазында неделяда Минусинскиден бир инженер чедип кээр чүве, мону аңаа көргүзүп көрейн, меңзэ берип канар—дигеш, ийи тараачынны ашкарып-чемгереш чорудупкан.

Сафьянов ол дугайын оон болундан артык бай садыгжы Бяковка дыңнаткан. Минусинск округунуң даг инженеринге ону көргүскен.

Үш ай эткен сөөлүнде ыраккы Тываның Ак-Довурак деп черде даг-дүгү бар, оон шынары делегейде эң-не эки шынарлыг диген Канаданың даг-дүгүнден-даа артык дээрзи чүгле бүгү Россияга тарай берген эвес, Барыын Европанын чурттарынга безин билдинип, делегейниң капиталистиг чурттарының хөрөнгитеннериниң чилбизин хайныктырыпкан.

Бир дугаарында-ла Польшаның төвү Варшава хоорайдан чижеш инженер Синницкий чедип келген. Сафьянов биле Бяков даг-дүгүн «бис ажыдып тыпкан бис» дээш Синницкийден он муң рубльди алза-даа, аңаа хоомайзынып, өкпелеп турганнар.

— Бо дээрге аңаа-ла бир байлак эвес-тир, дээрги. Тывалап чугаалаарга ол өнза алдын, тоорук-дур. Ону чара дайнаптар болзунда ёзулуг-ла миллионер болганың ол. Биске өөрүп четтир. Акша харамнанган черле херек чок. Бистер силерге бүгү-ле талазы-биле дузалаар бис—деп, Бяков аңаа чугаалаан.

1904 чылда Синницкий чер казар даг чепсек-хереклелерин, янзы-бүрү бараан-сараанны Ак-Довуракка эккелген. Польша инженер аңаа чаасканн келбээн, Париж синдикадының (капиталистиг үлетпүр бүдүүлге каттыжылгазы) төлээлекчизи база келген. Синницкий болгаш Париж синдикадының төлээлекчизи Ак-Довуракка шоолуг-даа үр болбайн, бергедээшкиннерге таварышкаш чорупканнар.

Ол чоруткан соонда орус-минусинск болгаш французга синдикаттарның кампаниялары келгилээн.

Тус черниң чурттакчылары калаататтан келген кижилерге даг-дүгүн кастырбазын ораладжып, «ыдыктыг дагны каспас, дүвүретпес» деп турган дедир чорудупкан.

Париж синдикадының даргазының оралакчызы француз инженер Пленонун Хемчикке келгеш, синдикатын даргазының уруу Виржинияга бижигилээн чагааларының хоолгалары күрүне архивинде чыдып турар. Хемчикке канчаар кээп, тус черниң кижилери-биле ужуражып турганын, Хемчиктиң кежиин хой кадарын чораан «Ржак Орол» дээр аныяк эрден айтыртып алганын болгаш өске-даа үүлдерни бижигилээн.

Пленонуң бир чагаазы мынчаар эгелээн:

«Эки, Виржиния!

Даг-дүктүг черге бөгүн бир дугаарында-ла чедип, ону көрдувус.

Бүдүн даглар шупту-ла оон-биле байлак! Даг-дүгү тергиин-не чинге, нарын дүк-тур. Шак ындыг эң бедик шынарлыг даг-дүгүн кайда-даа черле көрбээн мен. Бир эвес бистиң чамдык таныштарывысты бээр эккээр болза, олар та кайы хире бай акционерлер болу бээрлер ыйнаан. Бо дугайын силерниң ачанарже тодаргай бижип чоруткан мен...»

База бир чагаа:

«Эргим Виржиния!»

Дүүн бистиң салым-чолувус шиитпирлеттинин — тус черниң чагырыкчызы кижиниң улуг өөнге кирип, аңаа бараалгаар аргалыг болдувус. Тус черниң чурттакчыларының чагырыкчызы, европейжилерге өлдептиг аттыг кылдыр дыңнаныр Хайдып бистиң кайгамчык хүндүткелдиг хүлээп алды. Карл Великий безин ындыг хүлээп алышкынны кайын кылган деп. Ол боду болгаш аңаа бараан болуп турар кижилер шупту бөрттерлиг, моюн ораарлардыг, тоннарынын ченнериңде халбагар уштуктарлыг. Бистиң хевиске олуртункан. Плюшар бодунуң очулдурар хүлээлгезинче кирипти (ол француз дылган орус дылче очулдурган, а өске хелемечи орус дылдан хемчик дылче очулдурган). Хайдып бистен аарыг-аржык, думаа-ханаа өршээлдиг-дир бе деп, орук-суур болгаш өске-даа кевин-херек чок үүлдер дугайын айтырып эгелээр болду. Кажан бис даг-дүгүнүн дугайын айтырып эгелээривиске ыдыктыг черни, оран-делегейниң байлаан хөлзеткен херек чок деп бурган-шажын хоруп турарын чугаалады. Ынчангаш Ак-Довурак үүлгелиг чер диди. Бис ону бүзүреди чугаалаарывыска безин

Ийи чылчылар чок өөредилге дээш

Бистиң республиканың башкылар билии бедидер институду Ростов областың мурнакчы башкыларының дуржулгазын өөренир сорулга-биле 6 башкыны чоруткан. Донда Ростов хоорайның башкыларының дуржулгазы-биле таныжар аас-кежии менээ база таварышкан.

Ийи чылчылар чок ажылдаары совет башкының арын-нүүрүнүн хе-

Ростов областың школаларының болгаш мурнакчы башкыларының арга-дуржулгазын өөренип көөрү-биле бистиң республикадан ынаар чораан башкыларның бирээзи—Қызылдың № 5 школазының башкызы Е. Лубошниковоның чүүлүн база парладывыс.

Донда Ростов хоорайның школаларында уроктарны канчаар эрттирип турарының дугайын дараазында солуннарга база парлаар бис.

рээ деп, Ростовтун башкыларының кол лозуңу бо. Ийи чылчылар чок өөредилгени чедип алырының эгезин башкы коммунистер салганнар. Олар бүгү-ле уроктарны бедик деңнелге эрттирер, өөредилгениң болгаш кижизидилгениң таарымчалыг эде тургузуушкунунуң үлегер-чижээн көргүзер деп шиитпирлээннер. Бүгү ажылды эки башкыдан эки коллектив чедир деп лозуң-биле чорудуп эгелээн.

Чүүн-даа мурнунда, школага доктаамал башкы кадрлар, быжыг составтыг башкылар коллективи херек дээрзин Ростовтуң школаларынга чугулалап көрген. Ол ышкаш, башкыларның, ада-иелериң болгаш хөй-ниитиниң демниг ажылы ийи чылчылар чок өөредилгени чедип алырынга улуг күш болган.

Башкылар боттарынга мындыг чүрүмбү тургусканнар: башкының бедик ат-алдарын кажан-даа утпас, уругларга чаа билиглерни бербишаан, чаа чүвени билип алырынга уругларга өөрүшкүнү, чүткүлү кыпсын келир кылдыр, башкы бүрүзү классче өөрүшкүлүг, чазык хүлүмзүрүг-биле кирер, урок бүрүзү эртемге үндезилээн утка-шынарлыг болур, өөредилгени амыдырал-биле, теорияны практика-биле, бүдүрүлге-биле доктаамал холбаар, бүгү классбиле ажылдавышаан, өөреникчи бүрүзүн хайгааралга алыр, ооң өске өөрүнден чыдып калыр чоруун болдурбас, өөреникчи бүрүзү коллективтиң мурнунга харысалгалыг дээрзин улам хандыр билиндирер болгаш ооң-даа өске.

Ийи чылчылар чок өөредилге дээш демисел чүден, канчаар эгелээнин дыка сонуургап көрдүвүс. Ооң эгелекчилери—Донда Ростов хоорайның № 1 школазының башкылар коллективи болган. Олар школада партия эге организациязының ажык хуралынга 2 ай иштинде белеткенип келгеннер. Башкыларның түс-түс бөлүктери школада кол-кол эртемнериң башкылаашкының, мурнакчы башкыларның дуржулгазын өөренип көрген. Ол школаның амыдыралында бүгү-ле четпестерни болгаш өөреникчилер комитеди болгаш дружина соведи багай өөредилгелиглер-биле ажылды күштелдирген. Бүгү ада-иелер хуралын чыгаш, ада-иелер комитедин улгаттырган, олар-

Чадааның № 1 школазының 10 «а» классының өөреникчилери будуруге практиказын «Сельхозтехника» каттыжыышкынының район салбырының мастерскаяларынга эрттиргеннер. Тускай эртемниглериң дузазыбиле олар «ДТ-54» тракторларның болгаш өске-даа машиналарның янзы-бүрү септелгелерин кылчып, ол-ла үеде кылган чүүлдериниң ажык-дузазын, оларның өске кезектер-биле харылзаазын айтырып ап турганнар.

ЧУРУКТА: 10-гу классчылар Зоя Ооржак биле Зоя Севил «ДТ-54» тракторнуң моторун эптеп турлар.

Фото П. ГОЛЬЦОВТУУ.

510 кубометр

Өөвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң он чеди кижи составтыг аныяктар бригадазы коммунист эш Санданның удургулгалы-биле Кара-Талда оттулар ыяш белеткелинде ажылдап эгелээн. Бригада баштайгы 8 хүн дургузунда 510 кубометр ыяшты хап белеткээн. Ажыл-ишчилериң иштинден К. Түлүш, Б. Кыргыс, Н. Кара-оол олар хүн нормазын доктаамал ажыр күүседип, өөрүнге үлегер-чижээн көргүзүп турар.

С. АНАЙ-ООЛ.

Шефчилер

Барыын-Хемчик районнуң Кара-Хөл ортумак школазының башкылары чоокта чаа колхозтуң сүт-бараан фермазынга шефтээннер. Башкылар ферманың саанчыларынга дузалажып, кажаалар иштин аштажып, кызыл булунга лозуң, плакаттарны бижип азарынга дузалашканнар. Интернат эргелекчизи эш Кызыл-оол көргүзүүлүг плакаттарны чараш көрүштүг кылдыр бижип азып берген.

Олар аңаа ферманың ажыл-ишчилеринге солун концертти база көргүскеннер. Концерттиң программазындан «Партияның кыйгырыы-биле» деп ырыны бөлүк башкыларның күүсеткении, башкы Д. Байырның ырлаанын малчыннар дыка сонуургаан.

С. ИВАНОВ.

ШУЙНУҢ КАДЫКШЫЛГА ШКОЛАЗЫНЧЕ КӨРНҮР

Чоокта чаа Барыын-Хемчик районнуң Шуй-Аксында кадыкшыла школазының дирекция чери профэвилел месткому-биле кады будуруге хуралын эрттирген. Ол хуралга школаның ажыл-агый эргелекчизи эш Шойгунуң база месткомнуң амыдырал комиссиязының даргазы эш Хертектиң илеткелдерин дыннап чугаалашкан.

Илеткелчилер болгаш санал берген эштер школаның ажыл-агый айтырыгларында, ажылдакчыларның материал-культурлуг хереглелериниң хандырылгазында четпестериниң дугайын хөйну чугаалап турганнар.

Совет школа болза, улустуң школазы болгай. Ооң ажылынга бүгү талазы-биле доктаамал дузалажыры колхоз, совхоз, будуруге черлериниң база чиңгине херээ дээрзин бистиң партиявыс ынчангаш чугулалап айтып келген. Ынчаарга «Мурнакчы» колхозтуң удуртукчулары чанында школага дузалажырының улуу, харын эрткен чылын одаар ыяш белеткен бээр болуп, керээ чарып, акшазын ажыглап алган хирезинде, оозун четче күүседип бербээн. Ооң ужурунда бистиң школаның одаар ыяжы төнүп, берге байдал тургустунган. Колхоз ам черле бисче көрүп, одаар ыяш белеткели болгаш өске-даа ажыл-агый айтырыгларының талазы-биле дуза көргүзерин будуруге хуралы дилээн.

Кадыкшыла школазының ажылдакчылары бистер амыдырал хандырылгазының талазы-биле база чамдык бергелерге таваржып турар бис. Ооң кол буруузу школада профэвилел месткомунга хамааржып турар болбайнаан харын. Ынчалза-даа ооң чааскаан шиитпирлеп шыдавазы айтыыглар барын будуруге хуралынга демдеглээн. Чүл дизе, школа коллективи биче эвес коллектив болгай. Өөреникчилер-даа, школа ажылдакчыларының ажы-төлү-даа болганчок-ла аарый берген турар, а бисте медицина хайгааралы чок. Чамдыкта аарыг кижилерни ажык машинага олуртуп алгаш, кызын соокта, чок болза «Мурнакчы» колхозтуң төвүнде эмнелге салбырынче, чок болза Тээли эмнелгезинче сөөртүр ужурга таваржып турар бис. Черле әлдеп чүве, кижи бодааргa, ук школага кадыы кошкак өөреникчилер хүлээп алдынып турар болганда, ооң штадынга медицина ажылдакчызы ыяавыла тургу дег..., а херек кырында чок. Бо айтырыгны өөренип көөрү район организацияларындан болгаш республиканың Кадык камгалал база Улус чырыдышкын министерстволарындан дилеп турар бис.

Школа ажылдакчыларының амыдырал хандырылгазының айтырыында өске-даа четпестериниң дугайы будуруге хуралынга илерээн. Школа ажылдакчыларынга ажыл төлевириниң тыпсыышкынын хайгааараары месткомнуң, ооң амыдырал комиссиязының чиңгине херээ болур турбуже, олар ону мырыңай-ла тоомчага албайын келген. Ооң уламындан башкылар, ажылчыннарга шалың тыпсыышкыны ай санында саадап келген, а чамдыкта харындаа улустуң ажыл төлевирин шын эвес тыпсын турар таварылгалар бар. Ол ышкаш местком болгаш ооң амыдырал комиссиязы школа база чүрүтүлга бажыннарының девискээрин арыг-шевер тургузарынче көңгүс-ле кичээнгей салбайын келгенин база будуруге хуралынга шыңгыы чугаалажып, моон соңгаар санитарлыг байдалды экижидер талазы-биле доктаамал хайгааралды тургузарын, кижилериң кадык, культурлуг чүрүтүлгазы дээш сагыш салыышкынны күштелдиреринин хурал айытты.

Школада өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың байдалын, профэвилел месткомунуң түс-түс комиссияларының ажыл-чорудулгазын моон соңгаар администрация биле месткомнуң будуруге хуралдарынга чугаалажырын өй-өйде практикалап турарын ол хуралдан доктааткан.

Б. БАРБА,
Шуйда кадыкшылга школазының башкызы.

„Шынның" материалдарының изи-биле

„Хуучулар саналдап, шүүмчүлеп, сүмелеп тур"

Январь 10-да № 8 «Шында» парлаттынган ындыг эгелиг шүүмчүлекни чүүлду хынап көөрге, шын болган дээрзин Барыын-Хемчик районда Мөңгүн-Тайга сельпозунуң баштаар чериниң даргазы С. Шөмбүл редакцияга дыңнаткан.

Мурнунда сельпонуң даргалары турган Кара-Монгуш, Анай-оол олар арагалаарынга хандып, ажылга харыысалга чоктанып, чоннуң хереглелин өөренип көрбейн, хөй катап түүнел чок командировкалап турганының түүнелинде, үлетпүр, аъшчем бараанларын эккелдиреринин үзүктелдирип иелген, сельпо эрткен чылда бараан саарылгазының планын күүсетпээн. Үнчангаш Кара-Монгушту, Анай-оолду ажылындан дүжүрген. Көдээ хереглекчилерни барааннар-биле хандырар дээш респотребсоюзтуң баштаар чери хемчегларни база алган.

Сельпонуң чаа соңгуткан составы Мөңгүн-Тайга сельпозунга дуза көргүзер дугайында республиканың үстүү органнарынга болгаш респотребсоюзтуң баштаар черинге чогуур дилеглерни киирген.

ЧҮГЕ ШЫНАРЫ КУДУЛ?

Бүдүрүп үндүрген продукцияның шынарын экижидеринге партия болгаш чазак улуг кичээнгейни доктаамал угландырып турар. Ынчалзажок бистиң чамдык үлетпүр бүдүрүлгеливистиң бүдүрүп үндүрген продукциязының шынары куду болуп артпышаан. Чижек кылдыр Қызылдың автосептелге заводун ап көрээлинер.

Заводтуң механиктиг цеги ол бүдүрүлгениң эң кол участогу. Ындыг ниишкини база шыырак. Автомашиналарның моторларын болгаш кезектерин агрегаттыг арга-биле септээринин технологтуг чорудулгазы тургустунган. Ынчаарга ону эң бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаан болза дыка улуг курлавырлар ажыттынган турар ийик.

Заводтуң удуртукчулары, партия болгаш профэвилел организациялары бүдүрүлгениң экономиказын хандыр өөренип көрбейн ажыл-агыйжы удуртулганы ала-чаягаарлаашкынга киирип, ылангыя продукцияның шынарын контрольдаарын суларткан турган. Автосептелге заводунуң ажыглаттынмайн турар иштики курлавырлары хөй. Ооң коллективи күрүне планын чүгле күүседип шыдаар эвес, харын ажыр күүседир аргалыг. Ында Кукарин алышкылар, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары Тишанов, Кубрак, Сандык, Михальченко дээн ышкаш кайгамчык мурнакчы кижилер эвээш эвес. Бир эвес оларның дуржулгазын коллективке нептереткен болза ажылдың темпизи-даа дүргедээр, продукцияның шынары-даа экижиир турган. Заводтуң техниктиг чепсеглелинин шынарын экижиирдиг болганы-даа, ооң ужурунда техникаларны кылырынга киириштирер, черле ынчангаш кылбас-ла чүвези чок ол үнелиг даг-дүгүн совет Төрээн чуртувустуң чаагай чоруунга, эртем-техниканың хөгжүлдезинге бараалгадыр дээш бистиң мында улуг тудугну тудуп турары кайгамчык, өөрүнчүг-дүр. Бо дээрге ленинчи намыыстын, алдын чазаавыстың ачызында Тываны улам-на болбаазырадып турар улуг чаагай үүле-херек-тир.

Бежен алды чыл бурунгаар францыз инженер сугларның орук айтыртып ап «Ржак Орол» деп турганы кижизи ам Ак-Довурактың даг-дүгүнүң төөгүзүн шаг-шаандан тура эки билир, хоочун тудугжу Ооржак Хоор-оол ирей ол болду.

Даштыкыдан кээп турган кижилер ынчаарда ол самдар оол — «Ржак Орол» кедизинде барып маңаа даг-дүгү арыглаар фабриканың тудуун тургусчур кижи дээрзин кайын бодап турганнар деп.

Бодунуң совет күрүнезинин геологтары чазык-чаагай, чугаакыр эрлер чедип кээрге Ооржак Дыртык-оолович оларны эдертип алгаш тываларның шаандан тура өрзук-биле даг-дүгү казып ап турган черинге эдертип чедире берген. Кара-Даштa чыдып турар үнелиг эртинени ажыглалга киирииринин шавар-халдаашкынны эгелээн. Хая-даштыг даглары чаза тевискен күчүлүг даажы диңмиреп, Кара-Даш эдээнде, Хемчик кыдыында оттап чораан хойлар безин хоюп, кайгап тургулаан. Ооржак Хоор-оол даг-дүгү арыглаар фабриканың тудуунуң таваан салышкан. Ол ирей ам пенсияда кирген.

Т. ҚЫЗЫЛ-ООЛ.
(Уланчылыг).

Автосептелге заводунуң удуртукчулары шүүмчүлелден түүнел кылбааннар

Автомашиналарның капитал септелгезиниң шынары багай болуп турары дээш заводтуң удуртукчуларын моон мурнунда республика солуннарынга-даа, СЭКП обкомунуң, хооркомунуң Пленумнарынга-даа хөй катап шүүмчүлеп турган. Ооң боттуг түүнелдерни заводтуң удуртукчулары кылбааннар, септелгениң шынары амдыгаа чедир куду болуп турар. Ооң чылдагааны чүдел?

Ниити продукция бүдүрүп үндүрериниң планын заводтуң коллективи эрткен чылын 100,1 хуу күүсеткен, ынчалзажок бүдүрүлгениң экономиктиг көргүзүглериниң болгаш продукцияның ассортиментизиниң планы күүсеттинмээн. Чыл дургузунда завод бир дески ажылдаваан. Баштайгы беш айларның планы мырыңай күүсеттинмейн турган, а ооң сөөлүнде база-ла айларның бирги чартыында таваарлап турган, ийиги чартыында буу-хаа бачымнап турган план күүседирин чедип ап келген. Шак ындыг бир дески эвес, бачымнаар, далажыр чоруктар продукцияның шынарын кудуладырының кол чылдагааны ол.

Заводтуң удуртукчулары, партия болгаш профэвилел организациялары бүдүрүлгениң экономиказын хандыр өөренип көрбейн ажыл-агыйжы удуртулганы ала-чаягаарлаашкынга киирип, ылангыя продукцияның шынарын контрольдаарын суларткан турган. Автосептелге заводунуң ажыглаттынмайн турар иштики курлавырлары хөй. Ооң коллективи күрүне планын чүгле күүседип шыдаар эвес, харын ажыр күүседир аргалыг. Ында Кукарин алышкылар, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары Тишанов, Кубрак, Сандык, Михальченко дээн ышкаш кайгамчык мурнакчы кижилер эвээш эвес. Бир эвес оларның дуржулгазын коллективке нептереткен болза ажылдың темпизи-даа дүргедээр, продукцияның шынары-даа экижиир турган. Заводтуң техниктиг чепсеглелинин шынарын экижиирдиг болганда механиктиг цехтиң ажылын бедик деңнелге организастап чорударынче кол кичээнгейни угландырар турган. Амгы байдалды ап көөрге ол цех заводта эң багай ажылдыг болуп, планныг онаалгаларны күүсетпейн, будуруге хөй-хөй артык чарыгдалдарны болдуруп турар. Автомашина моторунуң кезектерин станокка чондуруп, хоюгладып турар үеде кандыг-даа камналга, рационализаторжу чаартылга дугайын херекке албайын турар. Ооң түүнелинде ховар болгаш аар өртектиг металл, холускаалар демир чоңгузу болуп үнүп турар. Чондуруп болбаазыраткан детальдарның шынары база дыка багай. Тудуштуруп эптээр кезектер хөй нуруузунда-ла таарышпас, аразы аңгагар болгулаар. Ол чорук кандыг уржуктарга чедирерил? Чоокта чаа заводка капитал септелге эрткен автобусту Абаканче чоруткан. Ол автобус бирги рейс үезинде-ле орукка он шаа катап үрелген, бензин болгаш масло дамчыыр кезектерни тыгыш кылдыр таарыштыр эптеп кагбаанындан Абаканга чедир 30 килограмм ажыг маслону чарыгдаан. Ол дээрге бүдүн ай дургузунда ажылдап болур масло ышкажыл. Шак ындыг продукцияны кылып үндүрген кижилер кымнарыл? Олар Надежда Григорьевна Загладаның, ылангыя Ленинград чурттуг фрезеровщик эш Леоновтуң чүүлдерин номчуп танышканнар бе? Ийе, танышканнар, СЭКП Қызыл хооркому автосептелге заводунга эш Леоновтуң чүүлүн номчуп таныжарын организастаан турган. Ол хирезинде-ле токарь Петров, мотористер Беляев, Сигаев, Помарев дээн ышкаш ажылчыннарның арынүүрүн бодавас кижилер куду шынарлыг продукция бүдүрүп үндүрерин уламчылап турар-дыр.

Бо бүгү четпестерни чайладырының хемчеглерин ажылдап кылгаш хажык чокка боттандырбышаан, заводтуң коллективи чеди чыл планының бешки чылының онаалгаларын хуусаа бетинде күүседир дээш күжениишкинниг ажылдаар ужурлуг. Хамыктың мурнунда кол кичээнгейни продукцияның шынарын экижидериче угландырар, ылангыя СЭКП Қызыл хооркомунуң чанында Партия-күрүне контролюнуң комитединге дузалаар бөлүктү заводка тургускаш, үрей кылыкчыларга, онаашкан даалгазын күүседиринге ак-сеткилдиг эвес ийи чангыс кижилерге удур эптеш чок демиселди чорудары чугула.

А. РОДЧЕНКО,
СЭКП хооркомунуң инструктору.

Ооржак Хоор-оол ирейниң чугаазы

Қызыл-Мажалык суурда чеден ажыг харлыг, Ооржак Дыртык-оолович Хоор-оол ирей чурттап турар. Ооң «көрбээн чүвези, көдүрбээн хөнээ чок», кончуг-ла төөгүү ирей болду. Чугаалап, хөөреп олурда безин ооң тывынгыр мергени черле аажок. Қызыл-Мажалыкка баштайгы тудугларны тургузуп, ол суурну тургускан кижилериниң бирээзи ол. Кара чажындан эгелеп күш-ажылга дадыгып-быжыккан болгаштың ооң арын-шырайы безин черле улуг-ла кырыыаан, кылаштап чорда безин көөрге, капшагай, шалыпкын. Ооржак Дыртык-ооловични баштай көргеш, алдан хар иштинде кижи-ледир бо деп бодаан мен.

— Ак-Довурактың даг-дүгүн шаг-шаанда-ла тыва кижи тыпкан чүве-дир. Шаанда улуг улустарның мынчаар чугаалажып олурганын дыннаан мен ийин: «Бир кижи кадайынга алгы довурактаар ак-довурак казып ап чыткаш, аажок улуг калбак дашка таваржы берген. Оозун орзуу-биле үстүрүптерге кыдыындан бустугулай берген. Тудуп алгаш топтап көөрге бичиилеп сыыртынып турар кончуг чиңге дүктер болган. Ону өөнге эккелген, чогум чүл ол дээрзин кым-даа билбес болган, бир-ле катап бичии уруу ойнап тургаш, ону отче октапкан. Көрүп олурарга кыппас, харын улам өң кирип турар мындыг болуп тур. Ооң ол ойбак пажын ооң-биле сыскып алгаш чем хайындырган, биче дамды-даа суг дырт дивес, канчаардаа хып турган изиг отка өртенмес бооп-тур. Ооң эгелээш-ле улус ону чымчадыр соктааш, ойбак паштар сыскып, малгаш-биле холааш суугулар кылып, шевер кижилер ооң эт-эдилелдер аргыырын орадажып, ону даг-дүгү деп адай берген».

Ооржак Дыртык-оолович портсигарын ажыдып, папиросун кывыскаш, чугаазын уламчылады:

— Бир-ле катап күскээр кыжын Хемчик кыдыынга хөй кадарын чорумда шанактыг аъттарлыг, черле көрүп көрбээним кижилер менээ кээп ужурашкан. Тывалаар хелемечилиг улус чораан. Олар Хемчикти кайын кежерил, Ак-Довуракче баар орук кайдал деп айтырар улус болду. Чолдак кара тоннуг кижи мээң адымны айтырды. Адымны адап бээримге карманындан саазын, карандаш уштун эккелгеш, бижип ап турар болган. «Байырлыг—до свидания» диггеш, Хемчикче ажытталып кире бергеннер. Ол-ла кижилер Таа кожуунуң нояны Хайдып Үгер-Даның улуг ак өргээзинге, ноянга бараалгап турган сураглыг болган чүве. Ооң соонда англия, япон дээш Парижке ужурашкыже чедир менди-чаагай.

Силернин Плено».

Синдикат даргазының уруунга инженер Пленонуң бижип турган өске-даа чагаалары бар. Ол ышкаш хаанныг Россияның даштыкы херектер министринин бирги дузалакчызы Губастовтуң Иркутскинин губернатору генерал Селивановка Хемчиктин даг-дүгүн ажыглаарын холга алыр талазы-биле хамаарылганы үүл бүрү арганларны хереглеп турган, күштелдиреринин бижээн чагаалар бар.

Өске-даа кадагааты чурттардан кижилер маңаа үргүлчү кээп, даг-дүгүн казып алыр дээш карак-кызылла турганнар болдур ийин. Ынчалза-даа оларның орадажыышкыннары бүтпээн, «ол ыдыктыг чернин байлаан казар дээш чер-делегей коптарбас» деп турган тывалар оларны моон чорудуп турган.

Отка өртенмес, ийик-хеп дээш, ай, хүнче ужудар техникаларны кылырынга киириштирер, черле ынчангаш кылбас-ла чүвези чок ол үнелиг даг-дүгүн совет Төрээн чуртувустуң чаагай чоруунга, эртем-техниканың хөгжүлдезинге бараалгадыр дээш бистиң мында улуг тудугну тудуп турары кайгамчык, өөрүнчүг-дүр. Бо дээрге ленинчи намыыстын, алдын чазаавыстың ачызында Тываны улам-на болбаазырадып турар улуг чаагай үүле-херек-тир.

Бежен алды чыл бурунгаар францыз инженер сугларның орук айтыртып ап «Ржак Орол» деп турганы кижизи ам Ак-Довурактың даг-дүгүнүң төөгүзүн шаг-шаандан тура эки билир, хоочун тудугжу Ооржак Хоор-оол ирей ол болду.

Даштыкыдан кээп турган кижилер ынчаарда ол самдар оол — «Ржак Орол» кедизинде барып маңаа даг-дүгү арыглаар фабриканың тудуун тургусчур кижи дээрзин кайын бодап турганнар деп.

Бодунуң совет күрүнезинин геологтары чазык-чаагай, чугаакыр эрлер чедип кээрге Ооржак Дыртык-оолович оларны эдертип алгаш тываларның шаандан тура өрзук-биле даг-дүгү казып ап турган черинге эдертип чедире берген. Кара-Даштa чыдып турар үнелиг эртинени ажыглалга киирииринин шавар-халдаашкынны эгелээн. Хая-даштыг даглары чаза тевискен күчүлүг даажы диңмиреп, Кара-Даш эдээнде, Хемчик кыдыында оттап чораан хойлар безин хоюп, кайгап тургулаан. Ооржак Хоор-оол даг-дүгү арыглаар фабриканың тудуунуң таваан салышкан. Ол ирей ам пенсияда кирген.

Т. ҚЫЗЫЛ-ООЛ.
(Уланчылыг).

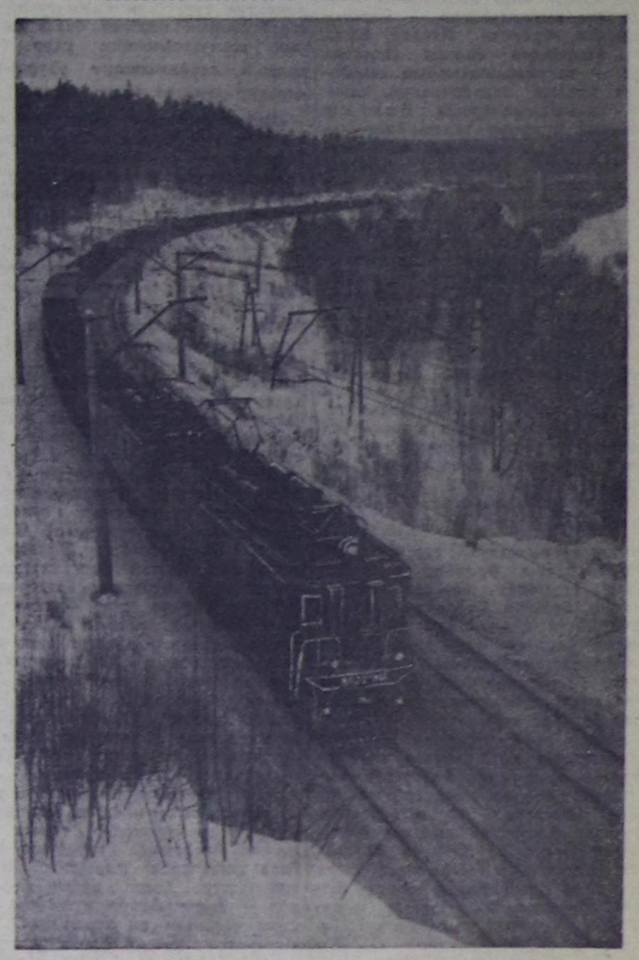

СВЕРДЛОВСК ОБЛАСТЬ. Свердловск—Шаля аразының электрижиттинген демир орук магистралы, ажыглалга кирген. Бо чурукта ол орукту̀ң бир участогун көргүскен. Моон соңгаар ол-ла орукту̀ Пермь уунче электрижидерин уламчылаар.

Фотозу А. ГРАХОВТУУ. СЭТА-ның фотохрониказы.

Ондар БИЧЕ-ООЛ.

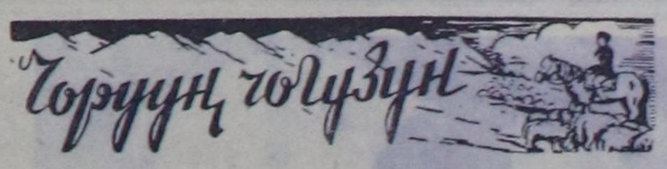

«Шын» солуннуң арнында үргүлчү турар болгаш чылдың-на, Совет парлалганын хүнүн таварыштыр түннелин үндүрүп турар, эң эки очерк, рассказ, чеченчиткен үүл дээш конкурска келген чогаалдардан **«Чоруун чогузун»** деп рассказты мында парладывыс.

Эргим номчукчу, конкурска киирери-биле бистин солунга парлаттынган чогаалдарың дугайында боттарынарның санал-оналыларны биске киирип, конкурска идепкейлиг киржириңнери диледивис.

Кара-Даг баарында моккулчак ак кожагарнын бажында шала калбаксымаар даштарны эптей чыып турган, аттыг кижиден-даа бедидир тулуп каан улуг хоютку бар. Оон чанынга кадарчы Серээдар, харны идии-биле карарты тепкилээш, оон саглайып көстүп келген сарыг сигенни база чорүй, сөгедектеп олурупкаш, таакпызының хавын дискээнин караанга педіледир каккылаш, токкуладыр согугулап, сөөскен данзазынга таакпы тип олурган. Хаптан данзазын уштуп кээрге, бак чаяанныг, ында тыртым чедер таакпы чок боор мындыг... Аныяк эрнин чарашсымаар арны кышкы сооктан улам өң кирип, чаактары долбанналгылай бергилээн, саргылзыгаар карактары оожум топтуг, хаая-хаая чивеннегилеп каап, үстүү эрнинде дырбыл салдары бичии хыраалагылай берген олурган.

Кожагарның хүннээрек чарыында данды-ла кара-кара, ырактан көөр болза, хараган дег сагындырар, хойлар ам-даа ындыг кончуг дыгылбаан үлүргей харны бурулады иткилеп, шала кудургайлады аарак одурту оттап бар чораанар. Хүн чүгүрүүнде кирип, Кара-Даг-ның белик хаяларынын артынче карак ажыт адак узап, аккыр харжыгашка, кыржаң соокчугашка тыцны албас апарган чөгенчинн кижилерден чажырар дээнзиг, аяс кышкы дээрлеп шавыштыр чылбырап бар чыткан. Серээдарның олурган кожагары бо-ла тудушкак шаттарнын бедик-ле дээн чери ол. Шаттарнын дөвүн бадып-бадып төнген ужундан ынай Кара-Даг-ның бели эгелээш, ынаар шынааже ырап, дөвүнчүктелип бады барган. Ол бел боду узун-даа, кезек-кезек хорумнарлыг, эмге-дикчок чоога-сайырларлыг, сактырга, «кырлан ажаргала сарыг өдек» деп улустуң сарыгякты тывызыктай бергени ылап-ла бо черден үлегерин тыпкан-даа болгу дег.

Кожагар бедик-даа болза, Кара-Даг хойнунда бүк черде Серээдарның аалының баразаны моон көзүлбес. Чүгле арыг агаарже соок октальп үнүп-үнүп, эстип чидип турар, удазын дег, бичии чиңге ак-көк ыш часкам кара хаяларнын арнында билдирер-билдирбес көгеренейнип тургулаар.

Ыш оон бажыңында демир суугудан үнген дээрзинге Серээдарда бичии-даа чигзиниг чок. Одунун өзээн өжүрбес, бажынынын иштин соотпас, уруг-дарынын донурбас дээш Серээдарның кадайы Ханды черле от үспес, курраг көрженин, ыяжын оттулуп хүнзээр кижи. Ам шайын хайындырып, тараазын соктап олур боор ийин он... Ынчаар бодай каапторга, Серээдарның чүрээ чым дээн: Хандының бажыңында ажылы-ла хөй болгай, а бөгүн тараа база соктаар ужурга таварышканы ол-дур... Бир эвес ёзулуг ден-чырыткы турган болза, Серээдар ийи согаан тараанды дүүн кежээ боду соктап каапкан турбас ийикпе. Кыштаглап үнүп келгенинден бээр ийи ай ажып турар, а бо аразында суур кирип, садыг-аймаага четпээн болгаш, ам тыртар таакпы-даа, кыпсыр керосин-даа, өштүг чүве дег, хары угда кээп төнген. Мал бригадири, зоотехник суглар бир-бир удаа чораан соонда келбээн, ынчангаш «ынанганының бажын ыт чизин» дээн ышкаш, оон айбы-чагылары өлчаан сураг барган. «Ам канчаар, даарта сыгыр дан бажында аттанынкаш, суурже киргеш келбээже талаар эвеспе. Хойнун бараанын Ханды көрүп турар ыйнзан. Кедерезе, душ эртип чорда кээр мен ыйнаан. Магазин харын ажык турар чүве ирги бе?» деп, Серээдар иштинде боданган.

Хүн ажып, барык-ла имир дүжер чыгап чорда, Серээдар хойларын аалче киирип орган. Өдек кыдында кырланга үнүп кээрге, дөрт харлыг уруу хойларының ара-аразы-биле чара чүткүп, холдарын адазынче кайы оранчоктан сунуп, өөренген чаны-биле, өөрушкүүг аажок, үткүй маннап орган. «Аът мунайн дээш амырадыр эвес, ынчангаш-ла чорун ор ыйнаан, уруум» деп бодааш, Серээдар аъдындан баш удур дүжүп алган. Уруунун сунган холундан тудуп алырга, оозу адазының адыжынга бир-ле чүве сала каапкан. Көөрге, саазынныг конфета боор-тур.

— Ачаны азыраарын ол бе, уруум?—деп чорда, демгизи ам солагай холун эпчок-упчогу кончуг сунуп келген. Серээдар ону көрүп кааш, амырааны хөлчок: хүнзедир чыгыы таакпы тыртпаан таакпычыга чаңгыс шөйбек папирос безин дыка үнелиг-ле болгай.

— Чаа, бо конфета чигирни сен чип көр шүве, уруум. Мээн чигирим бо-ла болгай, таакпыны кайыын тын алдын, аваң берипти бе?

Ынчалза-даа уруу адазынга чүнү эккел бергенин-даа бодавайн:

— Ачай, мунай!—деп мындыг.

Ыя аразында Серээдар кыпсып алган таакпызын чырыктапкаш, уруун өзерининг кырынга аппарын олурткаш, өлүүн каш хандыр-хандыр соргулаарга, ам-на сагыжынын саарзыы чидип, бажының ишти арай даамчырап келген ышкаш апарган.

Баглаажынга аъдын баглап, уруун дүжүргеш, бажыңынга кирип кээрге чырык-чарыы ана дендей берген болган. Үш-дөрт хонук иштинде шаажаң дүвүнге хөвен холдуг үс кыпсып, имиртиленейнип олурган улуска шилдиг керосин лампаларын аскылаптарга, сайгылгаандан тудак чок ышкаш сагындырган.

— Канчап мынчап ергей бергенинер ол? Автолавка чорду бе? — деп, Серээдар тонунун моюндуруунда шагжагар хыраанды сывыра туткулааш, арнын суйбавышаан, айтырган.

— Ол черле борта кээр ийикпе. Ам хар-чам бо хире улгады бергенде, соп-даа каайн дизе, мандаа кала кээрил ол—деп, Ханды харыылаан.

— Керосинни кым эккелди?

— Чыткан теве аскынга кадмыыл кирген чүве дээн, боду-ла төктүп келди ышкажыг.

Кадайының харыызы сагыжынга четпезе-даа, оон омак-сергек, ойнаар, баштактаныр чаны кире берген орарынга Серээдар өөрүп, оон ынай чүве-даа айтырбайн, стол чанында сандайга барып олурупкаш, улуг хөнекте сүттүг изиг шайын шаажаң долдур кудуп алган. Ханды таваакта далган-тараазы-биле кады база бир таваакта диле-диле кескилеп каан ак хлебти столга эккеп салыпкан. Оон бир онза, бо чоокта чытталбаан чыт дораан-на Серээдарның думчуунга кээп хап, хүнзедир изиг чем ишпээн кижини чаяаар-ла чалаа берген.

— Машиналыг дайгалай чойду, ачай—деп, уруу холунда база бир конфета тудуп алган, оозунун саазынын адырбышаан, чугаалаан.

«Мал-маган, кажаа-хораа кандыг тур?» деп, көрүп чораан даргаларла ыйнаан кылдыр бодаза-даа, Серээдар айтырган:

— Ол чүү даргаларыл, уруум?

Диизелерде чигир, саржаан болгаш Серээдарның садыг барган санында чандыр көрбес садып эккээри лаазалыг чыжыргана хандызын столга эккеп салгаш, орун кырынга орган чаа-ла үнгеп чоруур оглун кужактап алгаш, Ханды база кээп ашаанын чанынга олурупкан.

— Даргалар-даа эвес, демги школа директору башкы-ла чорду. Садыгжы биле кижи эмчизи база келди.

«Аанакайын баштактанып орарыла ол-дур ийин моон» деп бодап, Серээдар кадайынын арнынче хулумзүрээн ышкаш көргеш, оон баарында стол кырында делгеттинген аъш-чемче көрүп каап, чүнүн-даа аайын тыппайн, кезек када ыыт чок олурган.

— Олар чүге чорааны ол? Машиналыг улус-тур бе?

— Колхозтун чиик машиназы-ла чорду. Ырак-узакта малчыннарны айда-ла ийи удаа эргип, агитатору, садыгжызы, эмчизи кады чоруп турзун деп, мындаа партия хуралы доктаал үндүрген чүве дээр чорду.

— Кайы, шынап-ла, садыын база ап чоруур улус-тур бе, ынчаш?

— Харын бо ышкажыл. Чиг далган, быжырган хлеб, таакпы, керосин дээш эндере чүдүрүп алган улус чорду. Эмчиден эм база садып алдывыс.

Ол аразында уруу дөрүнде өрээлден эндерик-ле солуннар болгаш номнарны ууп чадай-чадай кужактап эккелгеш, оозун адазының дискээнин кырынга салып берген.

— Ма, номчу, ачай.

— Директор башкы бистин агитаторувус ол ышкажыл. Көжер библиотека эккеп кагды. Дараазында келгеш өске номнар-биле солуп аар мен дээр чорду — дээш, Ханды ашаанын арнынче хөглүг чиге көргеш, немеп каан.—Чүнүн-даа бетинде, сес класска өөренир орус дыл номундан-на эккеп көр, башкы деп катап-катап чагып кагдым.

— Бооп-тур, харын. Черле сагынгыр сен ийин. Ол башкыны биске агитатор кылып кааны доруун-надыр але — дээш, Серээдар номнарны чүгүртү көргүлеп, стол кырынга чыый кагтылап олурган.

— А мен дерги садыгжызы болдум. Даштын кладовкада элээн хөй бараан каап кагдылар. Бо даг аар ийинде машина четпес ийи аалдын ээлери моон кээп чүве салып алыр чүве эвеспе оң — деп, Ханды чугаалаан.

— Кымдан?

— Менден.

— Өртек-үнелин салчап каапты мон.

Ханды каттырыпкан:

— Дензилеп киллээш, саазында өртээн бижип каан чүвени канчап салчаштырыптар боор. Ам бир кээрде база бараан эккелгеш, моозунун өртээн мээп-биле ынчан санажып аар, ол-ла ышкажыл...

Серээдар кадайынче көрүп, кезек боданып ора, чугаалаан:

— Шынап-ла, шымбай даргалар келгеш барган-дыр. Айда ийи катап дивейн, оода чаңгыс-даа удаа ынчаар тегерип кээп турар болза, болганы ол-дур. Оон башка «хуу-салым, хуун-доскаар» дээш, даарта Шынаа кирер деп бодап кел чыттым чоп.

— Мен база ынчаар бодап хүнзедим. Чүгле хой дозуп чорүй бадырыма бо уруглар-ла түрээр ирги бе дээш база безеректелип турдум. Шынап-ла, чыткан теве аскынга кадмыыл киргени бо-дур — дээш, Ханды база тадыладыр каттырыпкан.

Серээдар стол кырында чыткан хаптыг папиростан бирээни уштуп алгаш, сандайынга магадылай эптештир олуруп, таакпылай берген. Бөгүн черге куруглаан хап кактап органын сактып келчик бе, азы ам даарта эндерик хоюн, өг-бүлезин канчан-чоон дээш каапкаш, суур кирип, садыг барбас апарганынга өөрүүрү ол ийикце, кижин караан имиреткеш, чырыын чыртайтып хулумзүрүй берген. Оон тура халаалаш, тонун кеттинип:

— Чоназа-ла харын өрү-куду чалдырадып турар машина болгай. Аная куп-куруг диргиредип турарының орнунга, ёзулуг эки херек эгелеп алган улус-тур он. Чогум-на «Чоруун чогузун!» деп йөрээр ужурлуг чүве-дир — деп, үнүнүн хөглүү кончуг чугааланыр турган.

Ханды база үнеринге белеткеннип, ашаанга улажы берген:

— Биске-даа шынап-ла, амыраныг-дыр. Чуртталга улам-на экижип, чаартынын орары бо ышкажыл. Төрээн колхозувус кадарчыларга ынчаар дузалап, сагыш салып турда, бисте чүү боор, улам карак кызыл ажылдаар...

Серээдар бөргүн кедип алгаш:

— Чаа, мал-маган орайтай бээр эвеспе — дээш, дашкаар үнүпкен.

„Шыннын" конкурузунга келген чогаалдардан

Кыдат болгаш индий улустарның эрге ажыктарынга

ПЕКИН. (СЭТА). Камбоджа күрүненің баштыңы Нородом Сианукка алдар болдурган массалыг митингге Пекининің улус комитединиң даргазы Пын Чженьиңе медеглээни болза, кыдат чазак кыдат-индий кызыгаар айтырыын үгле тайбың чугаалажыышкыннарның аргазы-биле шиитпирлээр дээш чайгылыш чокка туржуп турар.

Бир эвес бистер ышкаш, индий чазак база-ла тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның 5 принциптерин барымдаалап көөрүнге белен турар чүве болза, кандыг-даа бергелер турзажок, кыдат-индий кызыгаар айтырыы алызында баргаш чөптүг болгаш угаазылаалдыг шиитпирни ыяавыла алыр апаар дээрзинге бүзүрээр бис деп оратор үргүлчүлеп чугаалаан. Кыдаттың болгаш Индияның улустарының найыралы, болунуң оруунда бүгү моондактарны ажып эртпишаан, ыяавыла хөгжүүрүнге бүзүрээр бис.

Харыы чугаазынга Нородом Сиануктуң кыдат-индий айтырыынга хамаарыштыр чугаалааны: Ам бо үеде бергелер турзажок, бо маргылдаа найыралдыг улуг ийи чурттарның аразынга тайбың чугаалажыышкыннарының аргазы-биле шын шиитпирлеттинген турарынга идегелимни ышкынмайн турар мен. Бир-тээ ийи чурттарның удуртукчулары болгаш улустары тайбыңны күзел турар болганда оларның аразында айтырыгларны тайбың таарыштыр шиитпирлээр талазы-биле күзел ханыышкыныг дугуржуушкуну чедип ап шыдавас деп бодап болбас.

Камбоджа күрүненің баштыңы КНО-га болгаш делегейниң өске-даа организацияларынга Кыдаттың дүрүм ёзугаар эргелерин катап тургузары дээш саналдап турган. Кыдаттың Тайвань ортулуунда америк эжелелди Нородом Сианук буруу шапкан.

КУР-нуң даргазы Лю Шао-ци, КУР-нуң даргазының оралакчызы Дун Би-у, улус төлөөлекчилериниң бүгүкыдат хуралының Доктаамал комитединиң даргазы Чжу Дэ, КУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң даргазы Чжоу Энь-лай болгаш албаның өске-даа кижилери, а ол ышкаш Пекинде турар даштыкы дипломаттар митингиге киришкен.

Даштыкы парлалганың допчулалы

Чепсегленишкинин дүжүрер талазы-биле 18 күрүнелерниң Комитединиң Женевада катап эгелээн ажылы — даштыкы парлалганың кичээнгейниң төвүнде турар. «ССРЭ даштыкы девискээрде тургускан ядролуг чепсектиң баазаларын узуткаарын саналдап турар», «Совет Эвилели даштыкы чурттарда ядролуг чепсектиг баазаларын узуткаарын негеп турар»—ындыг эгелер-биле даштыкы парлалга Комитетке көрүдерибиле Совет Эвилелиниң киирген тайбыңга ынакшылдыг чаа саналдарының дугайын бирги арынарынга дыңнадып турар. Чаа совет саналдар чепсегленишкинин дүжүрер талазыбиле тодаргай түңнелдерни чедип алырынче Совет Эвилели оралдажып турар дээрзин балыткан турар деп, «Юманите» солуннуң тайылбырлакчызы Ив Моро бижээн. Чепсегленишкинин дүжүрер талазы-биле чугаалажыышкыннардан ойталап турар Францияның Женевада олуду мурнукузу ышкаш ээн дээрзинче кичээнгейни «Фигаро» болгаш «Популер де пари» солуннар угландырган.

Лондонуң «Гардиан» солуну совет саналдарның допчулалын «Даштыкы девискээрде баазалардан ойталаарын Барыын талага саналдап тур». «Ракеталарны сөөргүп үндүрериниче Россия кыйгырып тур» деп эгелер-биле парлаан. Барыын-герман солуннарның бижин турары болза, АКШ-тың камгалал министриниң оралакчызы Гилпатрик Боннга келир. Ол ГФР-ниң камгалал министри Хассель-биле чугаалажыышкыннарны чорудар болгаш канцлер Аденауэр-биле ужуражыр.

Ам дээрезинде Англияны «ниити рынокка» бүрүн эргелиг эвес кежигүүнү кылдыр хүлээп алырын ГФР-ниң даштыкы херектер министри Шредер саналдап турар дээрзин «Нью-Йорк геральд трибюн» солуннуң Боннда корреспондентизи бадыткаан. Ол-ла солуннуң Вашингтонда корреспондентизиниң дыңнадып турары болза, президент Кеннеди АКШ-тың бодунуң эвилелчилери-биле харылзааларының айтырыының талазы-биле чаа чөвүлел хуралды бодунуң дузалакчыларының киржилгези-биле эрттирген. Кубага хамаарыштыр «кадыг-дошкун чоруктуг» күштелдирении негеп турар конгресстің эң-не агрессчи хөөнүүг кежигүнериниң негелделериниң дугайын дыңнадырын америк парлалга үргүлчүлеп турар.

Социалистиг чурттарның парлалгазы экономиктиг тургузуушкуннуң айтырыларының дугайында хөй үүлдерни бижип турар. Праганың «Руде право» солуну Чехословакияның улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чугула айтырыгларын мурнуку үүлүнге бижээн. Кыдаттың «Бэйцзин жибао» болгаш «Жэньминь жибао» солуннары Пекининің заводтарында продукцияның чаа хевирлериниң бүдүрүлгезинің дугайын номчукчуларга тодаргай таныштырып турар.

Польшаның «Трибуна люду» солуну делегейниң коммунистиг шимчээшкининің чаңгыс эвиниң болгаш социалистиг чурттарның сырыг каттыжыышкынының дугайында үүлдү парлаан. Чаңгыс эпти быжыглаарынче болгаш хөгжүдеринче чүткүлге бистің партиявыс СЭКП-биле болгаш акы-дүнма партиялар-биле эпсеткилин каттыштырын турар деп солун бижээн.

(СЭТА).

ИРАКТА БАЙДАЛ

КАИР. (СЭТА). Чоокта чаа Багдадка болган парлалга конференциязынга Иракның даштыкы херектер министри Талеб Хусейн Шабибтің медеглээни болза: «Каттышкан Араб Республика биле Иракның аразында харылзаалар ийи араб чурттарның аразында шагдан бээр туруп келген бүгү харылзаалардан эң быжыг болуп турар». Бо дугайында ол медеглелди МЕН агентилел дыңнаткан.

Касем хөөннүг коммунистерни революция узуткан чок кылыр аргалыг болган деп министр медеглээн. Амды ёзу-чурумга хора чедирер дээр моон соңгаарны кандыг-даа оралдажыышкыннар база ындыг хуу-салымга таваржыр апаар.

Курд деп улустуң айтырыының дугайында даштыкы херектер министриниң чугаалааны болза, курдтар биле арабтарның аразынга харылзааларны катап тургузарын чедип алырын чазак оралдажыр дер турар.

Англия биле Иракның харылзааларынга хамаарыштыр Шабибтің медеглээни чүл дизе, ол харылзаалар өй-тавында болуп турар дээн.

Иракның министрлери чораан кижилериң хуу-салымының дугайында айтырыгга Шабибтің харыылааны болза, оларны шуптузун тудуп хоруудаан болгаш ам байысаалганы чорудуп турар.

Ирак-сирий харылзааларга хамаарыштыр Шабиб арабтарның сорулгаларын боттандырарының эрге-ажыктарын барымдаалааш, чазак бүгү араб чурттар-биле кады ажылдажылганы чорудар дээрзин медеглээн.

ПАРИЖ. (СЭТА). Национал гвардиянның чепсектиг кежигүннери шеригниң шыңгыы көрүнгүр хайгааралы-биле кудумчуларны таңныылдап чоруп турар. Олар колдуунда хоорайның бүгү районнарында «коммунистерни» дилеп тыварын чорудуп турар.

Ында тудуп хоруудаашкын санчырагайларны айтырындан безин ойталап турар ындыг хемчээлге четкен дээрзин ол агентилелдиң корреспондентизи дыңнаткан.

К. ЧУКОВСКИЙ.

Дагаа оглу

(Силерниң ургуларыңарга)

Дагаа оглу чурттап чоруп тур. Ол хөлчок бичии турган. Шак-ла мындыг: Ындыг хирезинде-ле улуг мен деп боданыр турган.

Ооң иези база бар. Иези оозунга хөлчок ынак турган.

Иези оозун шыйлашкынар-биле чемгерер. Бир-ле катап ооң иезинче шак-ла мындыг

Кара Моортай халдап келгеш, ону херим иштинден үндүр сывыртап алгаш ынай болган.

Дагаа оглу херим чанынга чаасканн арткан. Хенертен херим бажынче улуг чараш аскыр дагаа үне халый бергенин көрүп каан, ол анза олурупкаш: «Кукареку!» деп бар-ла турган үнүбиле, мойнун сунуп алгаш алгырган. Ынчангаш ол-бо талазынче чоргаар көрүнгүлээн: «Мен дег өрлан силер бе? Мен дег ер-хей силер бе?»

Дагаа оглунуң сеткилинге ол кончуг-ла таарышкан. Ол база-ла мойнун сунупкан. Ынчангаш бар-ла турган шаабиле дыылаан: «Пи-пи-пи! Мен база-ла орлан, мен база-ла ер-хей мен!» Ынчалза-даа илдиккен уу-биле барып ушкаш, хөөлбекче мялчүрт дээн.

Демги хөөлбекке пага олурган чүве-дир. Оозу демгизин көрүп каан каттырып үнген. «Ха-ха-ха! Ха-ха-ха! Аскыр дагаага сээн чедерин-даа ырак-тыр!» А ол пага дээрге шак-ла мындыг:

Ол аразында дагаа оглунуң авазы маннап келген. Иези оозун кээргеп, эргеледип турган. Шак-ла мынчаар:

Номчукчуларның айтырыгларынга харыы

„НИИТИ РЫНОК" ДЕП ЧҮЛ?

«Европа экономиктиг ниитилежилгени» азы чугаалажып турары-биле алырга, «ниити рынокту» тургузар дугайында керээге ат салыышкыны 1957 чылдың март 25-те Римге болган. Оон киржикчилери — Барыын Германия, Франция, Италия, Бельгия, Голландия болгаш Люксембург — каттыжыышкынның хемчээлинге каайлы тарифтериниң, капитал салыышкыннарның болгаш ажылчын күжүнүң талазы-биле дугуруштунган экономиктиг политиканы чорударын боттарының сорулгазы кылдыр чарлааннар. Ук керээ 1958 чылдың январь 1-де күштүг болуп эгелээн. Ам бо үеге чедир «ниити рынокту» чурттары ботботтарының аразында садыглажылгага үлетпүр бараанналарынга каайлыны 50 хуу хемчээлге чиигеткен болгаш ол каайлыларны тыртарын 1966 чылда шуут соксадыр бодап турар. Көдээ ажыл-агый продуктуларынга каайлыларны 30—35 хуу эвээжеткен, а 1970 чылда оларны тыртарын шуут соксадыр бодап турар. Ынчаарга «ниити рынокту» чурттары «ниити рынокта» кирбейн турар чурттардан киир сөөртүр бараанларга каайлының чаңгыс аай таривин доктаадырынче базымнарны кылганнар.

«Ниити рынокту» тургузарының инициаторлары Франция биле Барыын Германия болган. Оларга Италия, Бельгия, Голландия болгаш Люксембург каттышкан. Ол чурттарың улуг капиталистери, «ниити рынокту» хемчээлинге хөделбишаан, боттарының будүрүлгелериниң кончаазын көвүдедип ап шыдаар боор бис деп кордап турар. Ылангыя олар мооң мурнунда национал рынокта рының дыка кызыы хемчээлдериниң уржуунда бүдүрерин кызыгаарлап турган дыка хөй бараанларны массалыг болгаш бөлүк-бөлүү-биле будүрерин эмгелеп тургузар арганы сайгарылганың эң калбак рынокта рының бар турар чоруу бээр боор деп бодап турганнар. Барыын Германияның болгаш Францияның күчүлүг саң-үлетпүр бөлүктери «ниити рынокта» кол рольду ойнап турар. Ол бөлүктериниң төлөөлекчилери «ниити рынокту» барыын-европа күрүнелериниң сырыг каттышкан шериг-политиктиг эвилелиниң экономиктиг үндезини болдурарын бодап турар. Бо «ниити рынокту» тургускан кижилериниң кол сорулгазының бирээзи болза ажылчын шимчээшкининге удур база делегей социализминге удур кады чорудар демисел болуп турар.

«Ниити рынокту» тургускан инициаторлар — Франция биле Барыын Германия — ол экономиктиг каттыжыышкынга Англияның кирер эргезинден эрецгейи-биле ойталавайн турган. Ынчалза-даа олар (ылаңгыя Франция) керээниң негелделерин англичаннарга хүлээп алдынмас кылдыр шак ынчаар бижиирин ораладжып турган. Бир эвес Англия ол негелделерни хүлээп алган чүве болза, нацияларның британ дем каттыштырылгазының Австралия, Чаа Зеландия болгаш Канада ышкаш ындыг чурттары-биле бодунга иледе ажыктыг тускай экономиктиг чаңчыл болган харылзааларындан Англия ойталаан турар ийик. Ол чурттар-биле Англияның садыг харылзаалары өскелериниңден дээре ажыктыг каайлы тарифтериниң системазынга (испенияның преференцияларының системазынга) даянып турар. Ол системаны ёзугаар нацияларның британ дем каттыштырылгазының чурттары боттарының аъш-чем бараанларын болгаш чигэдин барык-ла каайлы чокка Англияже киирип турар, а Англия ол чурттарже үлетпүр бараанларын үндүр сөөртүр үезинде янзы-бүрү чиигелделерни ажыглап турар. Мынчангаш хоочун империя харылзааларны хевээр артырарынга онза сонуургалдыг ол англи саң-үлетпүр бөлүктериниң «ниити рынокка» Англияның каттыжып киринге удур көдүрлүп үнгени черле билдингирдир. Англи фермерлер «ниити рынокка» Англияның киринге удур база шиитпирлиг саналдаан. Херектің ужуру болза, англи фермерлер — капиталистер элээн хөй чээлини чазактан ап турарында. Чүгле ол чээлилериниң ачызында англи көдээ ажыл-агыйның продуктулары океан ындында чурттардан кээп турар элээн чиик өртектиг продуктулар-биле адаанажылгага шыдажыр аргалыг болуп турар. Ынчалза-даа «ниити рынок» дугайында керээниң негелделери көдээ ажыл-агыйга ындыг хевирлиг чээлини тыпсырының практиказын ажыглаарын хорун турар. Ындыг болганда «ниити рынокка» Англияның кирер чоруу англи көдээ ажыл-агыйга ядаралдың уржуктарын чедирген турар ийик.

«Ниити рынокка» киринден ойталааш, Англия 1959 чылда «хостуг садыгның европа ассоциациязы» дээр чүвени бөлүглеп тургускан. Ол ассоциацияга Англиядан аңгыда Австрия, Португалия, Норвегия, Дания, Швеция болгаш Швейцария кирген. Англияның чагырыкчы бөлүктериниң бодалын ёзугаар алырга, «хостуг садыгның европа ассоциациязы» болза «ниити рынокту» тургустунганының уламындан дипте англи садыгга ооң айыылдыг уржуктарын кандыг-бир хире-чергезибиле чайладыр ужурлуг турган. Мынчангаш Барыын Европаның күрүнелериниң ийи адаанажылгак экономиктиг каттыжыышкынны тургустунган.

«Ниити рынокка» хамаарыштыр АКШ-тың туружу болза Европада америк даштыкы политиканы тодарадып турар ол чылдахтарның ийи янзы шынарын илергейлеп турар. АКШ «ниити рынокту» идеязын эң эгезинден тура деткип келген. «Ниити рынокту» боттандырар чорук коммунизмге удур НАТО шериг блогунуң быжыг экономиктиг баазазын тургузарынга чедирип болуп турган ужурунда «ниити рынокту» идеязы америк буржуаз политикчилерге таарымчалыг болуп турган. Өске талазында «ниити рынок» америк капиталистериниң садыг эрге-ажыктарынга когаралдыг кылдыр АКШ-тың шыңгыы адаанажылгызы болу бээриниң айыылын олар база эки билип турганнар. Ол айыылды чайладыры-биле дыка хөй америк капиталистер сөөлгү чылдарда боттарының капиталдарын Барыын Европаның чурттарынче киирерин күштелдирген. Бир эвес 1957 чылда америк шуут капитал салыышкыннар Барыын Европага 4,2 миллиард доллар турган болза, 1960 чылда ол салыышкыннар 6,6 миллиард долларга чедир өскен. Барыын Европаның үлетпүрүнге боттарының капиталдарын салып киирбишаан, америк капиталистер болза «ниити рынокту» чурттарын даштыкы делегейден тускайлаар каайлының ындыг бедик моондаан чайладырын кордап турарлар. Ындыг болза-даа, ол хемчегни боттандырбышаан, америк капиталистер улуг чазыгны кылганнар. Англия «ниити рынокту» деңг эргелиг киржикчизи болган турарынга бүзүреддиг турган америк капиталистер боттарының капиталдарының элээн кезинин (3 миллиард чүс доллар-ны) англи үлетпүрге киргеннер.

Англия «ниити рынокту» деңг эргелиг кежигүнү болган турарынга АКШ сонуургалдыг. Өске барыын-европа күрүнелерге бодаарга Англия экономика болгаш шериг талазы-биле АКШ-биле эң сыгыр холбашкан. Америк дипломаттарының бодалы-биле алырга, «ниити рынокка» Англияның кирери күрүнелериниң ол европа экономиктиг каттыжыышкыны келир үеде АКШ-тың эрге-ажыктарынга удур угланмас болурунуң магадылалы болур ийик. Чогум-на харын ооң ужурунда «ниити рынокту» иштинге Англия АКШ-ка «троян аъттың» ролюн ойнаар ийик деп чугаа Францияның башкарыкчы бөлүктеринде чоруп турар.

1961 чылдың августа Англия «ниити рынокту» кежигүнүнге хүлээп алыр дугайында тускай дилегни киирген. Брюссельге саадалгалыг чугаалажыышкыннар эгелээн, ол чугаалажыышкыннарның түңнелинде Англия британ дем каттыштырылгазының чурттары-биле садыгга ажыктыг каайлының бодунуң системазындан безин ойталаарынга чөпшээрешкен. Ындыг болза-даа Англия англи көдээ ажыл-агыйга чээли тыпсыр практикадан ойталап шыдавас болган. Өске талазында «ниити рынокту» кежигүннеринге рим керээниң доктааткан хүлээлгелеринге хамаарыштыр кандыг-бир онза үүлдү тыпсырынга удур Франция шуут дадаалзаан. Де Голльдуң чазаа «ниити рынокту» АКШ-тан хамаарышпас экономиктиг организация шынарлыг болдурарын ораладжып турар. Француз улуг капиталистериниң бодалыбиле болза, «ниити рынокка» Англияның кирери ол сорулганы чедип алырынга шаптыктаар ийик. Француз төлөөлериниң кадыг-дошкун болгаш эптеш чок туружунуң түңнелинде Брюссельге чугаалажыышкыннар 1963 чылдың январьның төнчүзүнде үзүлген.

Брюссельге чугаалажыышкыннарның үзүлгени чүгле Англияга эвес, харын база Американың Каттышкан Штаттарынга соңгуг болган. «Ниити рынокту» иштинде болуушкуннарның хөгжүлдезин АКШ-тың контрольдап шыдавазы, херек кырында «ниити рынок» АКШ-тың айыылдыг адаанакчызы кылдыр хуулуп бар чыдары билдингир апаргын. Харын херектің ужуру болза «ниити рынокту» чурттарынче америк капиталдарны киирерин кызыгаарлаар дугайында айтырыгны чугаалажып көөр деп саналды «ниити рынокту» өске киржикчилеринге Францияның чазааның чоокта чаа кииреринге четкен турган. Барыын таланың күрүнелериниң аразында чөрүлдээлер Брюсель чугаалажыышкыннарының үзүлгениниң сөөлүнде ышкаш, дайын сөөлүндеги төөгүде кажан-даа шак ынчаар чидигленмейн келген. «Ниити рынок» болза амгы империалистиг чөрүлдээлериниң белдири болуп турарының шыныын бо бүгү бадыткап турар.

«Ниити рынок» ышкаш ындыг кызыы экономиктиг бөлүглежишкинерге, бир-тээ олар делегей садыының таарымчалыг хөгжүүрүнге шаптыктап, ол каттыжыышкыннарда кирбейн турар чурттарны ылгай көөрүнге чедирип турар чүве болганда, Совет Эвилели аңаа удур туржуп турар. Бо талазы-биле Совет Эвилели делегейниң дыка хөй чурттарының, ылаңгыя ам-даа быжыктаан аныяк күрүнелериниң деткимчезин ап турар. «Ниити рынок» ол аныяк күрүнелерге улуг айыыл болуп турар деп чүве билдингир болгай.

А. МИХАЙЛОВ.

Республикага АГААР-БОЙДУСТУН байдалы

Бөгүн республикага чамдык черлерге хар чаар, Кызылга шоолуг чагбас хүн болур. Барыын чүк угланыышкынныг хат даглыг черлерге дыңзыыр. Агаарның температуразы: даглыг районнарга 12—17, чавыс черлерге 22—27, Кызылга 23—25 градус соок болур.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

Кинотеатрларга

ФЕВРАЛЬ 17-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Сабудардан соңнап келген» 9.40, «Бистің эргим докторувус» 11.20, «Көк бөрү» 1.10, 3, 4.50, 8.10, 9.50, «Доңгалыг кыс» 6.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Дидим кижилер» 11.15, 1.15, «Айыылдыг дескинигде» 3.15, 5.15, 7.15, «Станиславский», «Айыылдыг дескинигде» 9.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Мультипликациялар 10, «Арганың улуг амытаныың дугайында тоожу» 11.15, 1.15, «Дальний ортулукта» 3.15, «Буруулуг эвес мен!» 5.15, «Мистер Питкин дайзынның тыылында» 7.15, «Белградка старттар», «Л. И. Брежневтің Югославияже харыы чоруушкуну», «Мистер Питкин дайзынның тыылында» 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Чажыт ортулук» 1.30, 12.30, «Сезиглел адаанда» 2.30, 6.30, «Амыдырал азы өлүм» 4.30, «Станиславский», «Амыдырал азы өлүм» 4.30, 8.30 шактарда.

ФЕВРАЛЬ 18-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Боолар болгаш көге-бугалар» 9.40, 11.40, «Үжелээ аргадан үнүп келгеннер» 1.40, «Дош бадыыышкыны» 3.40, 5.40, 7.40, 9.40 шактарда.

«ВОСТОК»: «Сезиглел адаанда» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Кырган Аширниң кажары» 11.15, 1.15, 3.15, «Көк бөрү» 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Цирк артистери» (делгем экранныг) 11.30, 1.30, «Улуг вальс» 3.50, 6.50, «Ол чай дургузунда танцылаан» 7.30, 9.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кулумчузу бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда киллизиниң 23—54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг дежурныйның 23-35, көдээ ажыл-агый киллизиниң 25-38, партийжи амыдырал болгаш культура амыдырал киллистериниң 37-13, иштики информация киллизиниң 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг киллистериниң 21-27, үлетпүр болгаш транспорт киллизиниң 22-64, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—00256. Чагыг № 116. Культура минист